

**SANAYİ ALANINDA ÇALIŞAN ADÖLESANLAR İLE ÇALIŞMAYAN
ADÖLESANLARIN BENLİK SAYGILARININ VE YAŞAM KALİTELERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

VELAT AKCAN

**HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI
Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Behice ERCİ**

Yüksek Lisans Tezi – 2021

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**SANAYİ ALANINDA ÇALIŞAN ADÖLESANLAR İLE ÇALIŞMAYAN
ADÖLESANLARIN BENLİK SAYGILARININ VE YAŞAM KALİTELERİNİN
KARŞILAŞTIRILMASI**

VELAT AKCAN

**Hemşirelik Anabilim Dalı
Halk Sağlığı Hemşireliği Yüksek Lisans Programı
Yüksek Lisans Tezi**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Behice ERCİ**

**MALATYA
2021**

KABUL VE ONAY

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vii
ABSTRACT.....	viii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	ix
TABLolar DİZİNİ.....	x
1.GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	3
2.1. Adölesan	3
2.2. Adölesan Dönemin Özellikleri ve Evreleri.....	4
2.3. Çalışan Adölesan	5
2.4. Yaşam Kalitesi.....	6
2.4.1 Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler.....	7
2.5.Benlik Saygısı.....	8
2.5.1 Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler	8
2.6. Adölesan Yaşam Kalitesi ve Benlik Saygısını Geliştirmede Hemşirenin Sorumlulukları ve Rollerini	9
2.MATERYAL VE METOT	11
3.1. Araştırmanın Türü.....	11
3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer Ve Zaman	11
3.3. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi	11
3.4. Araştırmaya Alınma Kriterleri.....	11
3.5. Veri Toplama Araçları	11
3.5.1. Sosyo Demografik Özellikler Formu (Ek - 4)	12
3.5.2. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri (Ek - 5).....	12
3.5.3 Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği (WHOQOL-Bref) (Ek - 6).....	14

3.6. Verilerin Toplanması	15
3.7. Araştırmanın Değişkenleri	15
3.8. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi	16
3.10. Araştırmanın Sınırlılığı ve Genellenebilirliği	16
4.BULGULAR.....	17
5.TARTIŞMA	28
6.SONUÇ VE ÖNERİLER.....	34
KAYNAKLAR	35
EKLER.....	40
EK-1:Özgeçmiş	40
EK-2: Katılımcı Onam Formu	41
EK-3: Ebeveyn Onay Formu	42
EK-4: Sosyo Demografik Özellikler Formu	43
EK-5: Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri.....	44
EK-6: WHOQOL-BREF Yaşam Kalitesi Ölçeği	47
EK-7: Klinik Araştırmalar Etik Kurul İzni	52
EK-8: Mardin Valiliği Çalışma İzni	53
EK-9: RBSE Ölçek Kullanım İzni.....	54
EK-10: WHOQOL BREF Yaşam Kalitesi Ölçeği Kullanım İzni	55

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitim süresi boyunca eğitimimde büyük katkısı olan, engin bilgisi ve tecrübesiyle bana ışık tutan, kıymetli tecrübelerinden faydalandığım danışmanım Prof. Dr.

Behice ERCİ hocama sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Yüksek lisans eğitim sürecimin tamamında her zaman desteğini hissettiğim, hiçbir konuda yardımlarını esirgemeyen, varlığından güç aldığım sevgili hocam Doç.Dr.

Ümmühan AKTÜRK'e, hem eğitim sürecinde hem de araştırma sürecinde değerli bilgileriyle bana yardımcı olan değerli dostum Uzm. Hemşire İbrahim ELMAS'a, bana olan desteklerinden dolayı sevgili çalışma arkadaşlarım Kızıltepe Devlet Hastanesi Plastik Cerrahi Ekibine ve hiçbir zaman benden desteklerini ve güvenlerini esirgemeyen değerli aileme içtenlikle teşekkür ediyorum.

İTHAF

“Kendime rehber edindiğim, bana daima ve her konuda destek olan rahmetli babam
Havvas AKCAN’a ithafen..”

2008-∞

ÖZET

Sanayi alanında çalışan adölesanlar ile çalışmayan adölesanların benlik saygılarının ve yaşam kalitelerinin karşılaştırılması

Amaç: Bu araştırma; sanayi alanında çalışan adölesanlar ile çalışmayan adölesanların benlik saygıları ve yaşam kaliteleri açısından karşılaştırılması amacıyla yapılmıştır.

Materyal ve Metot: Araştırma tanımlayıcı-karşılaştırmalı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Mardin il merkezinde sanayide çalışan adölesanlar ve çalışmayan adölesanlar (14-19 yaş aralığında bireyler) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise güç analizi ile %95 güven aralığında 0.05 yanılğı düzeyinde 0.4 etki büyüklüğünde 0.95 evreni temsil gücüyle 164 sanayi alanında çalışan ve 164 çalışmayan olmak üzere toplam 328 adölesan oluşturmaktadır. Evrenden örneklemin seçiminde olasılıksız gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Veriler, Kişisel özellikler formu, WHOQOL-BREF ve RBSE kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzdeler, ortalama, bağımsız gruplarda t testi, varyans analizi, pearson korelasyon ve regresyon analizi kullanılmıştır

Bulgular: Çalışan adölesanların Yaşam Kalitesi Ölçeği puan ortalaması 80.20 ± 12.08 , RBSE puan ortalaması 9.56 ± 2.29 iken çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi ölçeği puan ortalaması 83.70 ± 15.20 , RBSE puan ortalaması 9.38 ± 2.73 olarak bulunmuştur. Çalışmayan adölesanların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve yaşadıkları yer ile yaşam kaliteleri veya benlik saygıları arasında önemli bir ilişkinin olmadığı belirlenirken ($p > 0.05$), çalışan adölesanlarda çalışma yılı ve işin kişiye uygunluk durumuyla yaşam kalitesi arasında önemli bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p < 0.05$). Çalışan ve çalışmayan adölesanların yaşam kaliteleri ve benlik saygıları arasında farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Sonuç: Araştırmada çalışan adölesanların çalıştıkları işin kendilerine uygunluk durumu ve çalışma yılının artmasının yaşam kalitelerini etkilediği ve ayrıca çalışan ve çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi ve benlik saygısı yönünden farklılıklar gösterdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Adölesan, Benlik saygısı, Yaşam kalitesi

ABSTRACT

Comparison of self-esteem and quality of life of adolescents working in the industrial field and those who do not

Aim: This research; It was conducted in order to compare the self-esteem and quality of life of adolescents working in the industrial field and non-working adolescents.

Materials and Methods: The study is done definitively and comparatively. The content of the study consists of adolescents working in the industry and non-working adolescents (individuals between the ages of 14-19) in the city center of Mardin. The sample of the study, on the other hand, consists of 328 adolescents, 164 of whom are working in industrial areas and 164 of whom are unemployed, with a power analysis and a representation power of 0.95 universe at an error level of 0.05, 0.4 effect size at 95% confidence interval. The improbable random sampling method is used in the selection of the sample from the universe. Data were collected using the personal characteristics form, WHOQOL-BREF and RBSE. Number, percentage, mean, independent groups t test, variance analysis, Pearson correlation and regression analysis are used to evaluate the data.

Results: Despite the fact that the average point of the Quality of Life Scale of working adolescents was 80.20 ± 12.08 , the RBSE mean score was 9.56 ± 2.29 , the average score of the quality of life scale of the unemployed adolescents was 83.70 ± 15.20 , and the average RBSE score was 9.38 ± 2.73 . While it was determined that there was no significant relationship between the gender, age, educational status and place of residence of unemployed adolescents and their quality of life or self-esteem ($p > 0.05$), it was determined that there was a significant relationship between working years and job suitability and quality of life in working adolescents ($p < 0.05$). It has been determined that there are differences between working and non-working adolescents' quality of life and self-esteem.

Conclusion: In the study, it is observed that the job suitability of the working adolescents and the increase in the working year affect their quality of life, and also that the working and non-working adolescents differ in terms of quality of life and self-esteem.

Key words: Adolescent, Self respect, Life quality

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ILO	: Uluslararası Çalışma Birliği Örgütü
WHOQOL-	: Yaşam Kalitesi Ölçeği Kısa Formu
BREF	
RBSE	: Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

TABLolar DİZİNİ

Tablo No	Sayfa No
Tablo 4.1. Çalışan ve Çalışmayan Adölesanların Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı.....	17
Tablo 4.2. Adölesanların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Ortalamalarının arşılaştırılması (n=328).....	19
Tablo 4.3. Çalışan Adölesanların RBSE'ne tanıtıcı özelliklerinin etkisinin incelenmesi (S=164)	21
Tablo 4.4. Çalışan Adölesanların Yaşam Kalitelerine Tanıtıcı Özelliklerin Etkisinin İncelenmesi (S=164).....	22
Tablo 4.5. Çalışan Adölesanların RBSE'ne İş İle İlgili Özelliklerin Etkisinin İncelenmesi (S=164)	23
Tablo 4.6. Çalışan Adölesanların Yaşam Kalitelerine İş İle İlgili Özelliklerin Etkisinin İncelenmesi (S=164).....	24
Tablo 4.7. Yaşam Kalitesinin Tanıtıcı ve Çalışma İle İlgili Özellikler İle Yordamasının Regresyon Analizi İle Açıklanması	25
Tablo 4.8. Çalışmayan Adölesanların Yaşam Kalitelerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi (S=164)	26
Tablo 4.9. Çalışmayan Adölesanların Rosenberg Benlik Saygısı Envanterine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi (S=164)	27

1.GİRİŞ

Ergenlik; bütün insanların yaşadığı, rol ve sorumlulukların farkına varılan, sosyal ilişkilerin önem kazandığı, cinsiyet özelliklerinin gelişmeye başladığı ve kimlik arayışına girilen bir geçiş dönemidir (1).

Adölesan dönemde ergen bireyler çocukluktan yetişkinliğe geçişte aileden bağımsızlaşmaya çalışıp daha geniş bir çevreye açılıp yeni sosyal ortamlara sahip olmaya başlarlar. Bu dönemde birçok sorun ve sıkıntıyla mücadele etmek ve başa çıkmak zorunda kalan adölesanlar bununla birlikte herhangi bir işte de çalışma durumunda kalmak ya da kendi isteği dışında çalıştırılarak çalışma hayatının güçlüklerine de katlanmak zorunda kalabilmektedirler. Çalıştıkları bu iş sınıfları çoğunlukla küçük sanayi işletmeleri, kırsal kesimde yaşayanlar için tarımsal alanlar veya esnaf ve zanaatkârlar yanı gibi yerler olmakla birlikte başka alanlarda da çalışmak durumunda kalabilmektedirler. Çalışma şekilleri ve çalıştıkları iş kollarından bağımsız bir şekilde bu yaş döneminde çalışmak durumunda kalan bireylerin çalışma alanlarında, kendi fiziksel ve zihinsel sağlıklarını olumsuz etkileyebilecek farklı farklı tehlikeli durumlar ve risk faktörleri vardır (2-4).

İş hayatına çok erken yaşlarda atılan ergenlerin olumsuz etkilendiği düşünülen bir eğilim mevcutken iş çözme eğilimini artıran ve ‘onları daha güçlü kılar.’ görüşü de mevcuttur. İş yerlerinde çocuk ve adölesanların gelişim döneminde olmaları nedeniyle iş hayatında güvenlik risklerine, zararlı kimyasallara ve psikolojik faktörlere karşı son derece savunmasızdırlar. Concha-Barrientos'a göre insan bedeninin bir iş gücü kapasitesi mevcuttur, bu kapasitenin üstünde iş yüküne maruz kalırsa psikolojik ve fiziksel olumsuz etkilere maruz kalır (5). Bu etkiler öğretim hayatına daha az katılım ve yahut erken dönemlerde okulu bırakma gibi sonuçlara neden olmaktadır. Bununla birlikte iş hayatına erken atılmanın ortak nedeni ya iş öğrenmek ya da aile ekonomisine katkı sağlamaktır (6). Bu durum akranlarıyla duygusal ve bilişsel etkileşime girmesi ve sosyalleşmesi beklenen bir birey için oldukça ağır bir yükür.

İş öğrenmek ve meslek edinmek ya da aileye ek gelir oluşturmak amacıyla bir işte çalışan adölesanlarda çeşitli psikolojik ve fiziksel değişiklikler görülebilmektedir. Yaşam kalitesi ve benlik saygısı olarak adlandırılan kişinin kendine karşı duyduğu öz saygı da bu değişikliklerden bazılarıdır (7).

Para kazanmak, meslek öğrenmek, sanayi gibi ağır iş koşullarının bulunduğu bir yerde çalışmak daha kendini gerçekleştirememiş olan ve kimlik arayışında olan adölesan birey için olumlu ve olumsuz durumlar meydana getirebilmektedir. Dönemin getirdiği serbestliği çalışmayan akranlarına göre yaşayamayan, sahip olmak istediği maddi ve manevi unsurları ailesinden göremeyip kendinin elde etmesi gerektiğini fark eden bireyde yaşamının bu döneminde birtakım sorunlar baş gösterebilir (8).

Ülkemizde ve Dünya’da yapılan araştırmalar çok sınırlı kalmış ve çalışan adölesan konusu fazla irdelenmemiştir. Son yıllarda gerek sivil toplum kuruluşlarının çabası gerek Uluslararası Çalışma Birliğinin çalışmaları gerekse de Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonunun (UNICEF) konuya verdiği önem ve gösterdiği eğilim sayesinde çalışan adölesan konusu artık daha çok konuşulan ve daha çok araştırma gereği duyulan bir konu olmuştur (9-12).

Bu çalışmadan elde edilecek veriler ve varılacak sonuçlar ile birlikte hem literatürde daha önce hiç değinilmeyen sanayi alanında çalışan adölesanlarla ilgili bilgiler literatüre kazandırılacak hem de toplumun geleceği olarak görülen adölesan grupların benlik saygılarına, yaşam kalitelerine, yaşam kalitesi ve benlik saygısını etkileyen faktörlere daha kapsamlı bir bakış açısı kazandırılacağı öngörülmektedir. Aynı zamanda herhangi bir işte çalışmayan adölesanların da çalışan akranlarına oranla yaşam kalitelerinin ve öz saygılarının ne düzeyde olduğu ve çalışan adölesanlar ile aralarında ne tür farklılıklar olduğunu belirlemek amaçlanmıştır.

Amaç

Bu araştırma; sanayi alanında çalışan ve çalışmayan adölesanların hem benlik saygısı hem de yaşam kalitesini karşılaştırma gayesiyle ele alınmış olup elde edilen sonuçlarla adölesanların yaşamı hakkında daha fazla bilgi edinilmesi ve çalışan adölesanların çalışmalarından dolayı akranlarıyla aralarındaki farkın görülmesi amaçlanmıştır.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Adölesan

Adölesan terimi kökeni latince olan ‘‘adole’’ ve ‘‘scence’’ kelimelerinin birleşimi ile elde edilmiş ve yetişkinliğe doğru büyüüp gelişme olarak tanımlanmıştır (13).

Adölesan dönem, bazı belli başlı sağlık ve gelişim ihtiyaçları ve hakları olan bir yaşamsal dönemdir. Bununla birlikte bilgi ve yetenekleri geliştirme, duyguları ve ilişkileri yönetmeyi öğrenme ve adölesan dönem yıllarından zevk alma ve yetişkin rollerinin üstlenilmesi için önemli bazı özellikler ve yetenekleri kazanma dönemidir (14).

Adölesan dönem, bir olgunlaşma dönemidir. Çocukluk ve yetişkinlik arasındaki fiziksel ve psikolojik insani gelişimin, kültürel amacı yetişkin rollerini kazanmaya ve üstlenmeye hazırlanmayı içeren bir yaşam dönemidir(15). Ergenlik döneminde bireyin gösterdiği gelişim ve değişimler hem fiziksel hem psikolojik boyutta ilerleme göstermektedir. Biyolojik, mental ve sosyal anlamda da ergenlik döneminde bireyde değişiklikler görülmektedir (16).

Biyolojik anlamda ergenlik, ergenliğin başlangıcı cinsiyet organlarında ve boy, kilo ve kas kütlesi gibi özelliklerin yanı sıra beyin gelişimi ve olgunlaşmasındaki büyük değişimlerle birlikte fiziksel büyümenin bitmesiyle bağdaştırılır. Zihinsel anlamda ergenlik, soyut düşünme yeteneğinde, bilgi dağarcığında ve mantıksal akıl yürütmede gelişme ile karakterizedir. Sosyal anlamda ergenlik, iletişim kurma, arkadaşlıklar edinme, iş sahibi ya da işçi olmak veya romantik bir arkadaş edinmek gibi kültürel olarak yeterli sosyal yetişkin rollerine hazırlık dönemidir(15).

Adölesan dönemde çok önemli fiziksel ve psikososyal değişim ve gelişmeler meydana gelir. Hareketli olan hormonal değişimler fiziksel, zihinsel ve pubertal değişimleri meydana getirmektedir. Yaşamın ikinci on yıllık döneminde başlayıp kişinin uzun yıllar bürüneceği karakterin şekillenmesinin başlayacağı bu süreçte meydana gelecek olan değişimlerin başlangıcı ve ilerleyişi cinsiyet, bireyin yapısı ve yaşanılan toplum yapısı gibi etmenlere göre değişiklikler gösterebilmektedir (17).

Eski yıllarda genellikle ergenlik 10-22-25 yaşları arasında gerçekleşirken son yıllardaki teknolojik gelişmeler ve insanların yaşam tarzlarının değişmesiyle birlikte toplumda kabul edilen ergenlik yaşı daha aşağılara inmiştir (15).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ); 10-19 yaş aralığını adölesan ya da ergen dönem olarak, 20-24 yaş aralığını dönemini gençlik dönemi olarak ve 10-24 yaş aralığı dönemini ise genç insanlar olarak tanımlamaktadır. Dünya nüfusunun yaklaşık %17.5'inin 15-24 yaş arası grupta olduğu tahmin edilmektedir (18).

DSÖ'nün genç insanlar tanımlamasına göre Türkiye'de yaşayan yaklaşık olarak her üç insandan biri genç insan grubundadır. Türkiye İstatistik Kurumunun (2019) nüfus sayım araştırması sonuçlarına göre 10-19 yaş grubu nüfus 12.737.764 kişi ile tüm nüfusun %15.3ünü oluşturmaktadır (14,19).

2.2. Adölesan Dönemin Özellikleri ve Evreleri

Adölesanlar, fiziksel gelişimleri ile birlikte zihinsel ve psiko-sosyal açıdan da gelişimlerini devam ettirmektedirler. Çocukluk döneminden çıkmışlardır fakat yetişkin de değildirler. Bundan dolayı da çocukluk rol ve davranışından yetişkinliğe geçişin sorun ve sıkıntılarını yaşarlar (20). Adölesan dönem; içinde bulunulan topluma, zamana ve kişilere göre farklılıklar göstermektedir (21).

Adölesan dönem genel anlamda; erken (10-13 yaş), orta (14-17 yaş) ve geç adölesan dönemi (18-21 yaş) olmak üzere üç dönem halinde incelenir (22).

Erken adölesan dönemi cinsiyet özelliklerinin gelişmeye başlaması ile oluşan fiziksel değişimlerle birlikte psikososyal değişimler oluşturmaktadır ve adölesanlar genellikle otonomileri için mücadele etmeye ve çabalamaya çalışırlar. Ebeveynlerin fikir ve düşüncelerini ve güvenilirliklerini sorgulayıp, fikirlerine uymak ile uymayıp isyan etmek arasında karmaşık his ve düşünceler yaşarlar. Bir yandan onlardan ayrılıp tek başına kimlik özellikleri kazanmaya ve büyümeye çalışan birey, diğer yandan onların yakınlığına, samimiyetine ve desteklerine gerek duyması; bir eliyle ebeveynleri iterken diğer taraftan da bir eliyle onları yakalamaya çalıştığına göstergesi olarak kabul edilir (23,24).

Orta adölesan döneminde ebeveyn ve aile bireylerinden bağımsızlaşarak farklı bir birey olma istemi ve bu durumu ebeveynlere kabul ettirme gayretleri pik yapmıştır. Bundan dolayı ebeveynler ile olan çatışmalar daha fazladır ve arkadaşlıkları çok daha önem kazanmıştır (22).

Geç adölesan dönemde, fiziksel gelişim neredeyse tamamlanmış olup, biyolojik ve zihinsel yetkinliğe ulaşılmıştır (25). Bu dönemin üst sınırı bireyin eğitimi, kültürel özellikleri ve ekonomik durumuna göre farklılıklar gösterebilir. Adölesanın kişiliği ile ilgili kendisine ve çevresine karşı kesin duruşu ve tavırları görülür ve böylece yaşamın bu döneminde kimlik ve kişilik duygusunun bütünleşmesi gerçekleşir (21). Adölesanın kendinden büyük kişilerden yardım istemesi, fikirlerini danışması onu rahatsız etmemekle birlikte kendine olan güvenini de yükseltir. Soyut düşünebilme becerisi gelişmiş olan adölesanın gelecek ile ilgili seçimlerini yapması ya da hedef ve planlamaları daha gerçekçi olur (20).

2.3. Çalışan Adölesan

Ucuz işgücü olarak görülüp temel gelişim çağında çalışan ya da çalıştırılmak durumunda bırakılan ergenlerin bu durumu tüm dünyada büyük bir problem olarak görülmekte ve üstünde durulmaktadır (26,27).

Çocuk işçiliği ya da ergen istihdamı, dünya tarihi boyunca her zaman var olan ve geçmişten günümüze nesiller boyunca her daim aktarıla gelen bir sorun vasfında olmuştur. Teknolojinin ilerlemesi, eğitim ve öğretimin gelişip bütün zümrelerce görülmek zorunda olup vazgeçilemez bir düzeye çıkarılması bile bu sorunu ortadan kaldıramamıştır. Bu sorun hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerin sorunu olarak görülmektedir. Sorunu halledip üstesinden gelmiş gibi gözüken gelişmiş, refah seviyedeki devletlerde bile sorun farklı durumlarda tekrar karşımıza çıkmaktadır (26,27).

Gelişmekte olan ülkelerde yaşanan nüfus artışının hızlı olması, aşırı ve çarpık kentleşme, istihdam sorunları ve ekonomik sorunlara sebebiyet vermekte ve bu da ergen işçiliğinin kullanımının gittikçe artmasına neden olmakta ve hak ihlallerini arttırmaktadır. Bunun sonucunda ailenin temel geçimini sağlayacak gelire ulaşamamasından kaynaklı ailedeki bireylerin daha fazla gelir elde edebilmek için daha küçük yaşta çalışmak zorunda kalmaları gerekebilmektedir (26,27).

Çocukların küçük yaşlarda çalışmaya başlaması genç nüfus artışı çok olan ülkemizde çocuk işçilerin farklı sektör ve iş kollarında istihdam edilmesi son yıllarda ülkemizde de ciddi ve önemli bir toplumsal mesele olarak karşımıza çıkmaktadır (26,27).

Birleşmiş Milletlerin 1989 yılında yayınladığı Çocuk Hakları Bildirgesinde 1. maddede çocuğa uygulanabilecek kanunlara göre daha erken reşit olma durumu hariç, 18 yaşını doldurmamış her insan “çocuk” olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 15-24 yaş aralığı “genç işçi” olarak kabul edilirken, 15 yaş altı çalışan grubu “çocuk işçi/çalışan çocuk” olarak kabul edilmiştir. Ülkemizde de 2003 yılında yayınlanan 4857 sayılı İş Kanununda, Madde 71’ de Uluslararası Çalışma Örgütü’ nün yaptığı ayırım kabul edilerek 15 yaşına kadar olan çocukları “çocuk işçi”, 15- 18 yaş arasındaki grubu ise genç işçi olarak kabul etmiştir (28,29).

Çalışan ergenler çoğu zaman bir meslek öğrenmek, ailenin gelirine katkıda bulunmak, aile zoruyla ya da kendi parasını kazanmaya başlamak amacıyla çalışmaya başlarlar. Çalıştıkları bu işler ise genellikle zanaatkâr yanları, küçük sanayi işletim yerleri, tarımsal alanlar, esnaf ve sanatkârlar yanı gibi yerler olmaktadır (2).

Çocuklar genellikle yetişkinlerin çalışmak istemediği ya da çalışmadığı alanlarda çok daha az ücretlere, daha büyük riskler taşımaya rağmen çalışmaktadırlar. Çocuklar, hukuktaki genel bir ifadeyle hata, hile ve haksızlığa uğrayabilmekte ve bundan dolayı da diğer toplumsal ve yaşamsal alanlarda karşılaştığı gibi çalışma alanında da çok daha kolay ihmal edilme ve sömürülme durumları ile karşılaşabilmektedir. Çocukların yetişkinlere nazaran daha ucuz işgücü olması, yetişkinlerin yapmak istemeyeceği birtakım işleri yapıyor olması, çalışma haklarını bilmemesi ve arayacak seviyede olmaması işverenlerin çocuk işgücüne daha fazla yönelmelerine sebep olmaktadır (30).

TÜİK 2018 verilerine göre çocuk nüfus tüm nüfusun %28’ini oluştururken, çalışan çocuk oranı %21.1 olarak belirlendi. Erkek çocuklarında çalışma oranı %30 iken kız çocuklarında %11.8 olduğu görüldü (31).

2.4. Yaşam Kalitesi

Yaşam kalitesi, bir bireyin fiziksel, biyolojik ve fizyolojik olarak sağlıklı, belli bir standardın üstünde rahat olması ve hem bireysel hem de sosyal açıdan yaşam olaylarına katılma veya bunlardan haz alma derecesini ifade eder (32).

DSÖ, Yaşam Kalitesi tanımını, bir kişinin yaşayıp benimsediği kültür, inanç, değer sistemleri bağlamında ve hedefleri, beklentileri, standartları ve endişeleri bağlamında yaşamdaki konumlarına ilişkin algısı olarak yapmaktadır. Kişide ki fiziksel ve psikolojik sağlık durumu, kişisel inançlar bütünü, sosyal ve toplumsal ilişkileri ve çevresinin göze çarpan özellikleriyle ilişkilerinden karmaşık bir şekilde etkilenen geniş kapsamlı bir kavramdır. Kişinin yaşam ile ilgili beklentileri, planları, hayattan zevk alma durumu ile ilgili bir kavram olan yaşam kalitesi adölesan dönemde günden güne değişiklikler ve farklılıklar gösterebilir (33).

2.4.1 Yaşam Kalitesini Etkileyen Faktörler

Ekonomik Durum: Yaşamın bu döneminde ailenin sosyo-ekonomik durumu adölesan çağa yeni erişmiş birey için hem bir şeylere sahip olma hem de sahip olmak istediği şeyleri alamamak gibi durumlar meydana getirebileceği için adölesanın ekonomik anlamda belli bir yaşam kalitesine erişip erişememesinde önemli bir yer tutar (34).

Ebeveyn Tutumu: Anne ve babanın adölesan bireye karşı kurduğu iletişim modeli, üslubu, adölesan ile ilgili beklentiler ve adölesanın verdiği ve vereceği kararlar ile ilgili bağımsızlık hali ve ailenin bu kararlarda destekleyici ya da karşıtlık oluşturma hali kişinin yaşam kalitesini önemli ölçüde etkiler (34).

Yaş: Bireyin adölesan döneminin başlangıcındaki düşünceleri, duyguları, tavırları ve hareketleri yıllar geçtikçe farklılaşacağından dolayı ve bireyin yaşının ilerlemesiyle birlikte hayat ile ilgili duruşu ve davranışları olgunlaşacağından dolayı yaş faktörü de yaşam kalitesinin belirleyicileri arasında yer alır (34).

Fiziksel Değişimler: Adölesan bireyin bu süreçte kendi bedeninde meydana gelecek olan değişiklikler ve cinsiyet özelliklerinin gelişmesinden dolayı kişinin vücudunda meydana gelen bu değişiklikleri kabul etmesi ve bunlarla yaşamaya alışması gerekmektedir. Adölesan bireyin bu dönemde yaşadığı fiziksel değişimleri kişinin yaşam kalitesini doğrudan etkiler (34).

Yaşam Şartları: Adölesan dönemde ki bireyin yaşam şartlarının kendi lehine olması, çalışmak durumunda kalması veya kalmaması, hayatın kendisine sunduğu ve ailesinin kendisine hazırladığı şartlar adölesan dönemdeki bireyin yaşam kalitesini doğrudan etkiler (34).

Sosyal Hayat ve İlişkiler: Bireyin bu dönemdeki arkadaşlıkları, yeni arkadaş edinme becerisi, farklı fikirlere açık olma, diğer insanlar ile olan ilişkisi ve iletişim yeteneği, başkalarının kendisine karşı kullandığı tavır ve kişinin insanlara karşı üslubu ve tavırları kişinin yaşam kalitesinin belirleyicileri arasında yer alır (34).

Teknolojik Gelişmeler: Günümüzde adölesan dönemdeki bireylerin akıllı telefon, bilgisayar ve sosyal medya bağımlılıkları ve en son teknolojik cihazlara sahip olma istekleri kişilerin yaşam kalitelerini etkileyerek adölesan dönemdeki bireylerin yeni ilişkiler ve arkadaşlıklar kurmasının da önüne geçebilmektedir (34).

Sağlık Durumu: Adölesan dönemdeki bireyin ya var olan bir kronik hastalığı ya da bu dönemde konulacak akut veya kronik hastalık tanısı bireyin yaşamını farklılaştırabilir ve kişinin yaşam kalitesini etkileyebilir (34).

2.5. Benlik Saygısı

Benlik, kişinin mental ve fiziksel özelliklerinin bütünü ve kişinin sahip olduğu tüm bu özelliklere göre kendini değerlendirip ele alması olarak açıklanmaktadır (35). Diğer bir tanımlamaya göre bir bireyin farklı kişilik özelliklerinin kendinde var oluşu veya var olmayış seviyesi hakkındaki değerlendirmelerinin tümüdür (36).

Benlik saygısı, ruh sağlığının temelinde bulunan bileşenlerden birisidir. İnsanların mutlu ve doyuma ulaşmış bir yaşam sürdürmesinde çok önemli rol oynar. Benlik saygısı esas olarak kişinin başkalarından bağımsız bir şekilde kendine değer vermesi ve kendi yaşamı ile ilgili doğru değerlendirmeler yapıp bunlarla barışık olmak ile ilgili bir kavramdır (37).

2.5.1 Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler

Cinsiyet: Adölesan döneme yeni giren bireyin cinsiyet özelliklerinin gelişmesi kişide farkı duygu ve durumlara sebep olabilir. Adölesan bireyin hem sahip olduğu cinsiyetten ötürü hem de bulunduğu dönemden dolayı yaşayabileceği farklı cinsel özellikler toplum tarafından kabul edilebileceği gibi eleştirilebileceği için cinsiyet faktörü kişinin öz saygısını etkileyebilecek bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (38).

Anne ve babanın eğitim düzeyi: Adölesan bireyin ebeveynlerinin kendisine karşı takınacağı tutum ve kuracağı ilişki kişinin bulunduğu dönemin şekillenmesinde oldukça

önemlidir. Ebeveynlerin belli bir kültüre sahip olması ve çağdaş bireyler olmaları bireyin kendisine duyacağı saygıyı oldukça etkileyecektir (38).

Ailenin gelir düzeyi: Ailenin; bireyin temel ihtiyaçlarına sahip olabilecek bir ekonomik yapıya sahip olması, bireyin maddi anlamda ya kendi çalışmak zorunda kalması ya da yasadışı yollara sapmasını engelleyeceğinden dolayı ailenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik durum bireyi doğrudan ilgilendirdiği için bireyin benlik saygısını da doğrudan doğruya etkileyecektir (38).

Aile içi iletişim ve ilgi: Adölesan dönemdeki bireyin fikir ve düşüncelerine saygı duyulması, ebeveynlerin ve ailenin diğer fertlerinin kendisine karşı takınacağı tavır ve kişiye karşı duyulacak ilgi kişinin dönemsel şartları daha çabuk kabul etmesini ve kendi fikirlerinin oluşmasını sağlayacak olup kişinin bağımsız bir kimlik oluşturmaya yardımcı olacaktır. Bundan dolayı; aile bireylerinin adölesan bireye karşı olan ilgi ve ilişki şekilleri kişinin öz saygısının oluşmasında önemli bir yer tutar (38).

Yaşanılan coğrafya: Gelişmemiş bir bölgede yaşayan adölesan birey toplumsal kalıplara maruz kalabileceği gibi kendini geliştirme ve gerçekleştirmede de toplumsal engellere takılabilir. Toplumun kendisine belirlediği veya yaşadığı bölgenin kendisine sunduğu hayatın dışına çıkamayan ya da buna cesaret edemeyen bireyin öz saygısı da bundan etkilenir (38).

2.6. Adölesan Yaşam Kalitesi ve Benlik Saygısını Geliştirmede Hemşirenin Sorumlulukları ve Roller

Adölesan dönem bireylerde hayatın anlamlanması, yeni bir kimlik arayışı, rol ve sorumluluklar, insanlarla iletişim kurma ve cinsiyet özelliklerini anlama gibi sorunlar yaşatabilmektedir. Bu durum kişinin ebeveynleri, okula gidiyor ise öğretmenlerini ve ayrıca okul sağlığı hemşiresi ve halk sağlığı hemşiresini de yakından ilgilendiren bir durumdur (39-41).

Hemşirenin adölesan bireyi mental, fiziksel ve psikolojik olarak kontrol etmesi, bireyin akranlarıyla uyumunu gözlemlemesi, gelişimini takip etmesi, yaşam kalitesini saptaması ve ebeveynleriyle görüşerek birey hakkında bilgiler alıp bilgilendirmeler yapmak gibi sorumlulukları da vardır. Hemşire araştırmacı rolünü kullanarak adölesan bireyin durumu hakkında bilgiler toplar ve sorunu temel bir şekilde ele alır (39-41).

2.MATERYAL VE METOT

3.1. Araştırmanın Türü

Araştırma karşılaştırmalı tanımlayıcı olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yapıldığı Yer Ve Zaman

Araştırma Aralık 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında Mardin il merkezinde bulunan organize sanayi bölgesinde ve küçük sanayi atölyelerinin bulunduğu sanayi merkezinde ve Mardin il merkezinde bulunan 13 Mart, Yenişehir, Yalım, Nur, İstasyon, Ofis ve Cumhuriyet mahallelerinde yapılmıştır.

3.3. Araştırmanın Evren Ve Örnekleme

Araştırmanın evrenini Mardin il merkezinde sanayide çalışan adölesanlar ve Mardin il merkezinde bulunan 13 Mart, Yenişehir, Yalım, Nur, İstasyon, Ofis ve Cumhuriyet mahallelerinde yaşayan ve herhangi bir işte çalışmayan adölesanlar (14-19 yaş aralığında bireyler) oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise güç analizi ile %95 güven aralığında 0.05 yanılığı düzeyinde 0.4 etki büyüklüğünde 0.95 evreni temsil gücüyle 164 sanayi alanında çalışan ve 164 çalışmayan olmak üzere toplam 328 adölesan oluşturmaktadır. Evrenden örneklemin seçiminde olasılıksız gelişigüzel örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

3.4. Araştırmaya Alınma Kriterleri

- ✓ İletişime ve iş birliğine açık olmak

3.5. Veri Toplama Araçları

Veri toplamada adölesanların temel özelliklerini belirlemek ve sosyo-demografik yapılarını belirlemek amacıyla kişisel özellikler formu, yaşam kalitesi düzeyini belirlemek için WHOQOL-BREF yaşam kalitesi kısa formu ve benlik saygısı düzeyini belirlemek amacıyla Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri (RBSE) kullanılmıştır.

3.5.1. Sosyo Demografik Özellikler Formu (Ek - 4)

Adölesanların sosyo-demografik özelliklerini (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, işte çalışma durumu, işte çalışma süresi, iş yoğunluğu, gelir gider durumu, haftalık çalışma saati, çalışma şekli, çalışma nedeni) öğrenmek amacıyla hazırlanan 15 soruluk bir formdur.

3.5.2. Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri (Ek - 5)

Rosenberg Self-Esteem Scale (Benlik Saygısı Ölçeği) 1965 yılında Morris Rosenberg tarafından adölesan bireylere yönelik benlik saygısı ölçüm aracı olarak geliştirilmiştir (42). Dr. Füsün Çetin Çuhadaroğlu 1985 yılında ölçeği Türkçe'ye çevirip uyarlamış, geri çevirisi ve lise öğrencilerinde geçerlik güvenirlik çalışmalarını yaparak Türkiye'deki ergenlerde de kullanılabilir hale getirmiştir(43).

63 maddeden oluşan ölçeğin 12 alt boyutu vardır. Rosenberg, benlik saygısı kavramında kişinin kendisini değerlendirmesinin önemi üzerinde durmaktadır. Ölçekteki sorular daha çok bu temaya yöneliktir. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, çoktan seçmeli sorulardan yapılmış on iki alt kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; Benlik Saygısı (D-1), Kendilik Kavramının Sürekliliği (D-2), İnsanlara Güvenme (D-3), Eleştiriye Duyarlılık (D-4), Depresif Duygulanım (D-5), Hayalperestlik (D-6), Psikosomatik Belirtiler (D-7), Kişiler arası Tehdit Hissetme (D-8), Tartışmalara Katılabilme (D-9), Ana-baba İlgisi (D-10), Babayla İlişki (D-11), Psişik İzolasyon'dur (D-12). Araştırmalarda bu kategoriler birlikte kullanılacağı gibi ayrı ayrı da kullanılabilir. Çuhadaroğlu, ölçeğin Türkçe uyarlamasını yapmıştır. Test-tekrar test güvenirliği 0.89, geçerliği 0.71'dir. Çuhadaroğlu'nun araştırmasında ölçeğin genel geçerliliği %71 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt bölümlerine ilişkin güvenirlik çalışmalarında ise benlik saygısı 0.75, depresif duygulanım gösterme 0.70 düzeyinde güvenilir olarak bulunmuştur. Bu çalışmada Cronbach's Alpha kat sayısı 0.40'dır.

Araştırmada kullanılan Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri'nin D-1 (Benlik saygısı), D-2 (Kendilik kavramının sürekliliği), D-3 (İnsanlara güven duyma) ve D-5(Depresif duygulanım) alt testlerinin puanlamaları farklılık göstermektedir.

Puanlama;

D-1 (Benlik saygısı) alt testi için;

1. soru için (C)=0,17 (D)=0,34
2. soru için (C)=0,16 (D)=0,33
3. soru için (A)=0,17 (B)=0,33
4. soru için (C)=0,25 (D)=0,50
5. soru için (C)=0,25 (D)=0,50
6. soru için (C)=0,50 (D)=1
7. soru için (C)=0,50 (D)=1
8. soru için (A)=1 (B)=0,50
9. soru için (A)=0,50 (B)=0,25
10. soru için (A)=0,50 (B)=0,25

Şeklinde olup, 0 – 1 arası puan benlik saygısı düzeyinin “yüksek”; 2–4 puan benlik saygısı düzeyinin “orta” ve 5–6 puan ise benlik saygısının “düşük” olduğu kabul edilmiştir.

D-2 (Kendilik kavramının sürekliliği) alt testi için;

1. soru için (A)=1 (B)=1 (C)=1 (D)=0
2. soru için (A)=1 (B)=1 (C)=1 (D)=0
3. soru için (A)=1 (B)=0
4. soru için (A)=1 (B)=0
5. soru için (A)=0 (B)=1

Şeklinde olup, yüksek puan olması sürekliliğin “az” olduğunu, “0-2” puan alındığında kendilik kavramının sürekliliğinin fazla olduğunu, “3-5” puan alındığında ise kendilik kavramı sürekliliğinin az olduğuna işaret eder.

D-3 (İnsanlara güven duyma) alt testi için;

1. soru için (A)=1 (B)=0
2. soru için (A)=0 (B)=1
3. soru için (A)=0 (B)=1
4. soru için (A)=1 (B)=0
5. soru için (A)=0 (B)=1

Şeklinde olup, yüksek puan alınması insanlara güvenin “az” olduğunu; “0-1” puan alanların insanlara olan güvenlerinin çok olduğunu, “2-3” puan alanların insanlara orta

düzeyde güven duyduklarını ve “4-5” puan alanların ise insanlara az güven duyduklarını gösterir.

D-5 (Depresif duygulanım) alt testi için;

1. soru için (A)=0 (B)=0 (C)=0 (D)=1
2. soru için (A)=0 (B)=1
3. soru için (A)=0 (B)=0 (C)=0 (D)=1
4. soru için (A)=0 (B)=1
5. soru için (A)=1 (B)=0
6. soru için (A)=1 (B)=0 (C)=1 (D)=0 (E)=0

Şeklinde olup, yüksek puan alınması depresyon düzeyinin “yüksek” olduğuna; “0” puan olması depresif duygulanımın olmadığına, “1-2” puan alınması depresif duygulanımın az olduğuna, “3-4” puan alınması depresif duygulanımın orta düzeyde yaşandığına ve “5-6” puan alınması ise depresif duygulanımın yüksek düzeyde yaşandığına işaret eder.

3.5.3 Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği (WHOQOL-Bref) (Ek - 6)

Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği (WHOQOL) çalışması 1992’de o güne kadar kullanılan yaşam kalitesi ölçeklerinin farklı kültürlerin karşılaştırılmasına uygun olmadığı için bir ihtiyaç sonucunda ortaya çıkarılmış ve geliştirilmiştir. Günümüzde 40’ dan fazla dil ve kültürde geçerliliğini sürdüren WHOQOL ölçeği geliştirme projesine Türkiye’deki araştırmacılar 1995 yılında dahil olmuştur. İlk proje ekibinde Sultan Yalçın Eser, Erhan Eser, Hüray Fidaner, Caner Fidaner, Hayriye Elbi ve Erdem Göker yer almışlardır. Türkiye çalışmasında da Dünya Sağlık Örgütü tarafından belirlenen standart yöntem izlenmiştir (44,45).

WHOQOL Ölçeği: WHOQOL ölçeğinin WHOQOL-100 (uzun form) ve WHOQOL-Bref (kısa form) olmak üzere 2 sürümü mevcuttur.

WHOQOL-Bref, orijinal ölçekteki (WHOQOL-100) genel bölümden (fasetten) iki, geri kalan 24 fasetten de birer soru alınarak oluşturulmuş olan 26 soruluk bir ölçektir. WHOQOL-Bref, uzun ölçeğin aksine 4 Boyut (domain) dan oluşmuştur. Bu boyutlar: Bedensel iyilik, Ruhsal (mental) iyilik, Sosyal İlişkiler ve Çevre boyutlarıdır. Ölçeğin

WHOQOL-100 'de olduğu gibi ayrı ayrı bölümleri (fasetleri) yoktur. Bu ölçeğin de toplam skoru yoktur. Her bir alan maksimum 20 puan veya 100 puan üzerinden skor alır. Bu skorlamalardan hangisinin kullanılacağı araştırmacının tercihidir. Ancak genel olarak ülkemizde 20 puan üzerinden olan skorlamalar daha yaygın bir uygulamadır(44,45). Skorların herhangi bir kesme noktası yoktur. 27 soruluk Türkiye sürümü (27. soru ulusal sorudur) kullanıldığında Çevre alan skoru çevre-tr olarak adlandırılır. Bu durumda Çevre-tr alan skoru çevre skoru yerine kullanılır(44,45). Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayıları, fiziksel sağlık için 0.76, psikolojik sağlık için 0.67, sosyal ilişkiler için 0.56 ve çevresel yaşam kalitesi için 0.74 olarak elde edilmiştir. Test tekrar test güvenilirliği 0.51 ile 0.81 arasında değişkenlik göstermektedir. Bu araştırmada iç tutarlılık katsayısı 0.77'dir.

Dünya Sağlık Örgütü Yaşam Kalitesi Ölçeği (WHOQOL-Bref) Puanlaması:

WHOQOL-BREF envanterinde kullanılan sorular çeşitli gruplara ayrılır; Genel sağlık durumunu ölçmek için 1. ve 2. Soruların toplam puanı, Fiziksel sağlık durumunu ölçmek için 3, 4, 10, 15, 16, 17, 18. Soruların toplam puanı, Psikolojik sağlık durumunu ölçmek için 5, 6, 7, 11, 19, 26. Soruların toplam puanı, Sosyal ilişkileri ölçmek için 20,21,22. Soruların toplam puanı, Çevre kalitesini ölçmek için ise 8, 9, 12, 13, 14, 23, 24, 25. Soruların toplam puanı baz alınarak analiz yapılır.

Puanlama ise 3, 4, 26 ve 27. Sorularda A şıkkı en yüksek (5) ve E şıkkı en düşük puan(1) alırken diğer sorularda puanlama sıralaması A şıkkı 1 ve E şıkkı 5 puan olacak şekilde hazırlanmıştır.

3.6. Verilerin Toplanması

Veriler Aralık 2020- Ocak 2021 tarihleri arasında toplanmıştır. Verileri toplamak için Kişisel özellikler formu, WHOQOL BREF kısa formu ve RBSÖ kullanılmıştır. Hazırlanan form ve ölçekler adölesanlara araştırmacının kendisi tarafından iş ortamında ve çalışmayan grup için buldukları ortamlarda toplanmıştır. Verileri doldurmaları ortalama on beş dakika sürmüştür.

3.7. Araştırmanın Değişkenleri

Bağımlı değişken: Yaşam Kalitesi ve Benlik Saygısı

Bağımsız değişken: Çalışma durumu

3.8. Araştırma Verilerinin Değerlendirilmesi

Verilerin analizinde (SPSS) 22.0 paket programı kullanılmıştır. Adölesanların tanıtıcı özellik verileri sayı, yüzde dağılımı, ortalama, standart sapma değerleri ile ifade edilmiştir. Verilerin istatistiksel değerlendirilmesinde sıklık, ortalama ve standart sapma, bağımsız gruplarda t-testi, Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkisini belirlemek amacıyla Linear regression enter model kullanılmıştır.

3.9. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırmanın yapılabilmesi için Malatya İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan onay belgesi (Ek-7) ve araştırmanın yapılacağı Mardin ilinde Mardin Valiliğinden resmi izin (Ek-8) alınmıştır. Araştırmacı iş yerlerine giderek adölesanları araştırmanın konusu, önemi, amacı, form ve ölçekleri nasıl cevaplayacakları, çalışmaya katılıp katılmama konusunda kendi hür iradeleriyle karar vermeleri ve hiçbir şekilde baskı altına alınmayacakları konusunda sözel olarak bilgilendirmiştir. Çalışmaya katılmayı kabul edip anket sorularını cevaplayan bireylere, kendilerinden alınan kişisel bilgilerin araştırmacı dışında başka hiçbir yere verilmeyeceği, açıklanmayacağı ya da bu bilgilere başkalarının ulaşmasına izin verilmeyeceği konusunda güvence verilmiştir.

Araştırmada insan olgusunun kullanımı, bireysel hakların korunmasını gerektirdiğinden ilgili etik ilkeler olan ‘İnsan Onuruna Saygı’ ilkesi, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyenlerin alınması ile ‘Özerkliğe Saygı’ ilkesi, araştırmada elde edilen bilgilerin gizli tutulacağı ve yalnızca bu tez çalışmasında kullanılacağı belirtilerek ‘Gizlilik ve Gizliliğin Korunması’ ilkesi yerine getirilmiştir.

3.10. Araştırmanın Sınırlılığı ve Genellenebilirliği

Olasılıksız gelişigüzel örnekleme yönteminin kullanılmış olması bu araştırmanın sınırlılığıdır. Bu nedenle sonuçlar evrene genellenemez.

4.BULGULAR

Bu bölümde sanayi alanında çalışan ve çalışmayan adölesanların yaşam kalitelerini ve benlik saygılarını karşılaştırmak amacıyla toplanan verilerin analizleri ve tabloları bulunmaktadır.

Tablo 4.1. Çalışan ve Çalışmayan Adölesanların Tanıtıcı Özelliklerine Göre Dağılımı

Tanıtıcı Özellikler	Çalışan Adölesan (S=164)		Çalışmayan Adölesan (S=164)	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Cinsiyet				
Kadın	0	0.0	63	38.4
Erkek	164	100.0	101	61.6
Eğitim Düzeyi				
Okur- yazar değil	3	1.8	4	2.4
Okulu bıraktı	66	40.2	22	13.4
İlköğretim	49	29.9	33	20.1
Lise	46	28.1	105	64.0
Gelir gider dengesi				
Karşılıyor	55	33.5	-	-
Karşılamıyor	61	37.2	-	-
Dengeli	48	29.3	-	-
Yaşanılan yer				
Aileyle	156	95.2	151	92.1
Yatılı okul	0	0.0	4	2.4
Arkadaşlarla	4	2.4	3	1.8
Tek başına	4	2.4	6	3.7
Çalışma nedeni				
Ek gelir	84	51.2	-	-
İş öğrenmek	80	48.8	-	-
Çalışma şekli				
Gündüz	148	90.3	-	-

Gece	14	8.5	-	-
Part-time	2	1.2	-	-
Ailede başka çalışanın varlığı				
Var	136	82.9	-	-
Yok	28	17.1	-	-
İşin uygunluk durumu				
Çok uygun	61	37.2	-	-
Kısmen uygun	78	47.6	-	-
Uygun değil	25	15.2	-	-
İşi isteyerek seçme durumu				
Evet	124	75.6	-	-
Hayır	40	24.4	-	-
Günlük iş yükü				
Çok fazla	27	16.5	-	-
Fazla	51	31.1	-	-
Normal	74	45.1	-	-
Az	12	7.3	-	-
(Mean±SD)				
Yaş	17.33±1.42		17.07±1.62	
Çalışma yılı	2.65±1.75		-	
Haftalık Çalışma saati	49.10±16.30		-	

Tablo 4.1’de verilen verilere göre araştırmaya katılan katılımcılardan sanayi alanında çalışan grubun tamamı %100 erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Çalışan adölesanların %40.2’si okulu bıraktığını, %37.2’si gelirin giderini karşılamadığını, %95.1’i ailesiyle yaşadığını, %51.2’si ek gelir amacıyla çalıştığını, %90.2’si gündüz çalıştığını, %82.9’u ailesinde başka çalışanlarında olduğunu, %47.6’sı işi kısmen uygun bulduğunu, %75.6’sı çalıştığı işi isteyerek seçtiğini, %45.1’i günlük iş yükünün normal

olduğunu ifade etmiştir. Çalışan Adölesanların yaş ortalaması 17.33 yıl, çalışma yılı 2.65 yıl ve haftalık çalışma saati 49.10 saattir.

Tablo 4.1'e göre araştırmaya katılan katılımcılardan çalışmayanların %61.6'sı erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Çalışmayan adölesanların %64'ü lisede okuduğunu, %92.1'i ailesiyle birlikte yaşadığını ifade etmiştir. Çalışmayan adölesanların yaş ortalaması 17.07 yıl olarak saptanmıştır.

Tablo 4.2. Adölesanların Ölçeklerden Aldıkları Puanlar Ortalamalarının arşılaştırılması (n=328)

Ölçekler	Çalışan Adölesan	Çalışmayan Adölesan	Test ve Önemlilik
	Ort.±SD	Ort.±SD	
Genel Sağlık Durumu	5.91±1.73	6.22±1.89	t=1.55 p=0.122
Fiziksel Sağlık	22.10±3.88	23.53±4.91	U=3.15 p=0.002
Psikolojik Sağlık	19.49±3.62	19.81±4.21	t=0.74 p=0.457
Sosyal İlişkiler	9.18±2.71	9.45±2.53	t= 0.90 p=0.367
Çevre	23.49±4.55	24.67±5.71	U=1.76 p=0.078
Toplam	80.20±12.08	83.70 ± 15.20	t= 2.31 p=0.021
Yaşam Kalitesi			
Benlik Saygısı	1.57±0.76	1.49±0.99	t= 1.82 p=0.068
Kendilik kavramı	3.53±0.99	3.43±1.04	t= 0.91 p= 0.327
İnsanlara Güven	2.08±1.12	1.93±1.01	t= 1.23 p=0.217
Depresif Duygulanım	2.36±1.16	2.51±1.44	U= 0.92 p=0.327
Toplam	9.56 ± 2.29	9.38 ± 2.73	t= 0.63 p=0.529
Benlik Saygısı			

Tablo 4.2'de sanayi alanında çalışan ve çalışmayan adölesan katılımcılara uygulanan Yaşam Kalitesi formu (WHOQOL-Bref) ve Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri (RBSE) ölçeklerinin puan ortalamaları verilmektedir.

Yaşam kalitesi ölçeği puan ortalamaları incelendiğinde çalışan adölesanların genel sağlık durumu puan ortalaması 5.91 ± 1.73 , fiziksel sağlık puan ortalaması 22.10 ± 3.88 , psikolojik sağlık puan ortalaması 19.49 ± 3.62 , sosyal ilişkiler puan ortalaması 9.18 ± 2.71 ve çevre sağlığı puan ortalaması 23.49 ± 4.55 olarak elde edilirken çalışmayan adölesanların genel sağlık durumu puan ortalaması 6.22 ± 1.89 , fiziksel sağlık puan ortalaması 23.53 ± 4.91 , psikolojik sağlık puan ortalaması 19.81 ± 4.21 , sosyal ilişkiler puan ortalaması 9.45 ± 2.53 ve çevre sağlığı puan ortalaması 24.67 ± 5.71 olarak elde edilmiştir ($P > 0.05$).

. Elde edilen verilere göre çalışan ve çalışmayan adölesanların yaşam kalitesini karşılaştırdığımızda çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi puan ortalamalarının çalışan adölesanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p > 0.05$). Yaşam kalitesi toplam puan ortalamaları incelendiğinde, çalışan adölesanlarda 80.20 ± 12.08 , çalışmayan adölesanlarda 83.70 ± 15.20 olduğu belirlenmiştir. Çalışmayan adölesanlarda yaşam kalitesi puan ortalaması istatistiksel açıdan daha yüksek bulunmuştur.

Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri puan ortalamaları incelendiğinde çalışan adölesanların benlik saygısı puan ortalaması 1.57 ± 0.76 , kendilik kavramının sürekliliği puan ortalaması 3.53 ± 0.99 , insanlara güven duyma puan ortalaması 2.08 ± 1.12 ve depresif duygulanım puan ortalaması 2.36 ± 1.16 olarak elde edilirken çalışmayan adölesanlarda benlik saygısı puan ortalaması 1.49 ± 0.99 , kendilik kavramının sürekliliği puan ortalaması 3.43 ± 1.04 , insanlara güven duyma puan ortalaması 1.93 ± 1.01 ve depresif duygulanım puan ortalaması 2.51 ± 1.44 olarak elde edilmiştir ($P > 0.05$).

Elde edilen verilere göre çalışan ve çalışmayan adölesanları Rosenberg Benlik Saygısı Envanterine göre karşılaştırdığımızda benlik saygısı alt boyutunda iki grubunda 'yüksek' benlik saygılarının olduğu görülmekle birlikte çalışmayan grubun puan ortalaması daha yüksek bir benlik saygılarının olduğunu göstermektedir.

Tablo 4.3. Çalışan Adölesanların RBSE'ne tanıtıcı özelliklerinin etkisinin incelenmesi (S=164)

Bağımsız Değişkenler	Standardize Edilmemiş İç Tutarlılık		Standardize Edilmiş İç Tutarlılık		Sig.
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	
(Sabit)	5.904	2.273		2.598	.010
Yaş	.224	.126	.140	1.722	.078
Eğitim Düzeyi	-.050	.142	-.028	-.352	.725
Yaşanılan yer	-.086	.330	-.021	-.262	.794
	R=.147	R² = .022		F=1.179	p=.319

Bağımlı Değişken: **Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri**

Tablo 4.3'de Rosenberg Benlik Saygısını etkileyen faktörlere bakılmıştır. İncelediğimiz değişkenlerin Rosenberg Benlik Saygısına tanıtıcı özelliklerinin etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu araştırmada da $p=0.319$ olarak bulunduğu için yaş, eğitim düzeyi ve yaşanılan yer parametrelerinin bağımlı değişken üzerinde etkisi bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.4. Çalışan Adölesanların Yaşam Kalitelerine Tanıtıcı Özelliklerin Etkisinin İncelenmesi (S=164)

Bağımsız Değişkenler	Standardize Edilmemiş İç Tutarlılık		Standardize Edilmiş İç Tutarlılık		Sig.
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	
(Sabit)	86.490	12.088		7.155	.000
Yaş	-.248	.672	-.029	-.370	.712
Eğitim Düzeyi	-.383	.755	-.041	-.507	.613
Yaşanılan Yer	-.908	1.755	-.041	-.517	.606
	R=.068	R²=.005		F=.246	p=.864

Bağımlı Değişken: Yaşam Kalitesi Ölçeği

Tablo 4.4’de Yaşam Kalitesini etkileyen faktörlere bakılmıştır. İncelediğimiz değişkenlerin Yaşam Kalitesine olan etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu araştırmada $p=0.864$ olarak bulunduğu için yaş, eğitim durumu ve yaşanılan yer parametrelerinin bağımlı değişken üzerinde etkisi bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.5. Çalışan Adölesanların RBSE'ne İş İle İlgili Özelliklerin Etkisinin İncelenmesi (S=164)

Bağımsız Değişkenler	Standardize Edilmemiş İç Tutarlılık		Standardize Edilmiş İç Tutarlılık		Sig.
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	
(Sabit)	8.603	1.650		5.214	.000
Gelir gider dengesi	.184	.232	.064	.791	.430
Çalışma yılı	.023	.108	.017	.209	.835
Çalışma nedeni	-.203	.379	-.044	-.536	.593
Haftalık çalışma saati	.016	.012	.112	1.345	.181
Çalışma şekli	.713	.516	.109	1.380	.169
Ailede başka çalışan	-.950	.496	-.156	-1.913	.058
İşin uygunluğu	-.274	.307	-.083	-.893	.373
İşi isteyerek seçme	.739	.485	.139	1.522	.130
Günlük iş yükü	-.018	.226	-.007	-.080	.937
	R=.256	R²=.066		F=1.201	p=.298

Bağımlı Değişken: **Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri**

Tablo 4.5’de Rosenberg Benlik Saygısına etki eden işle ilgili bağımsız faktörler irdelenmiştir. İncelediğimiz değişkenlerin Rosenberg Benlik Saygısı Envanterine olan etkisinin faktörlere bakılmış ve etkisinin olmadığı saptanmıştır. Bu araştırmada da $p=0.298$ olarak bulunduğu için gelir-gider, çalışma yılı, çalışma nedeni, haftalık çalışma saati, çalışma şekli, ailede başka çalışan varlığı, işin uygunluğu işin isteyerek seçilmesi ve günlük iş yükü parametrelerinin bağımlı değişken üzerinde etkisi bulunmamıştır ($p>0.05$).

Tablo 4.6. Çalışan Adölesanların Yaşam Kalitelerine İş İle İlgili Özelliklerin Etkisinin İncelenmesi (S=164)

Bağımsız Değişkenler	Standardize Edilmemiş İç Tutarlılık		Standardize Edilmiş İç Tutarlılık		Sig.
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	
(Sabit)	82.744	8.498		9.737	.000
Gelir gider	-1.172	1.196	-.077	-.980	.329
Çalışma yılı	1.207	.558	.175	2.164	.032
Çalışma nedeni	.610	1.952	.025	.312	.755
Haftalık çalışma saati	-.034	.060	-.047	-.570	.569
Çalışma şekli	.561	2.658	.016	.211	.833
Ailede başka çalışan	.080	2.557	.003	.031	.975
İşin uygunluğu	-4.769	1.580	-.273	-3.017	.003
İşi isteyerek seçme	2.855	2.498	.102	1.143	.255
Günlük iş yükü	.640	1.164	.045	.550	.583
	R=.330	R²=.109		F=2.087	p=.034

Bağımlı Değişken: Yaşam Kalitesi Ölçeği

Tablo 4.6’da çalışan adölesanların (S=164) iş ile ilgili özelliklerin Yaşam kalitesine etkisi incelenmiş ve $R=.330$, $R^2=.109$ olarak bulunmuştur. Yaşam Kalitesi bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %10.9’sinin bu değişkenlerce açıklandığı ve istatistiksel olarak da sonucun önemli ($p<0.001$) olduğu saptanmıştır. Çalışma yılı ve işin uygunluğu parametreleri Yaşam Kalitesi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). İşin uygunluğu parametresinin Yaşam Kalitesi ölçeği üzerine negatif yönde (-4.769) etkisi olduğu belirlenmiştir.

Çalışma yılı parametresinin Yaşam Kalitesi üzerine pozitif yönde (1.207) etkisi olduğu belirlenmiştir. Araştırmada çalışan adölesanların çalışma süresi arttıkça Yaşam Kalitesi puanlarının da arttığı saptanmıştır. Gelir gider durumu, çalışma nedeni, haftalık çalışma saati, çalışma şekli, ailede başka çalışan varlığı, işin isteyerek seçilmesi ve günlük iş yükü parametrelerinin Yaşam Kalitesi üzerine etkisi olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4.7. Yaşam Kalitesinin Tanıtıcı ve Çalışma İle İlgili Özellikler İle Yordamasının Regresyon Analizi İle Açıklanması

Model	Standardize Edilmemiş İç Tutarlılık		Standardize Edilmiş İç Tutarlılık				R square	Effect size	
Model	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>B</i>	<i>T</i>	<i>Sig</i>	<i>F</i>	<i>Sig</i>	<i>R</i>	
1 (Sabit)	88.26	2.530		34.8	.000	11.69	.001 ^a	.259 ^a	.067
İşin uygunluk durumu	6	1.325	-	94	.001	2			
	-		.259	-					
	4.530			3.41					
				9					
2 (Sabit)	85.15	2.917		29.1	.000	8.129	.000	.303 ^b	.092
İşin uygunluk durumu	5	1.313	-	93	.001		^b		
	-		.251	-					
Çalışma yılı	4.385	.517		3.33	0.39				
			.156	9					
	1.076			2.08					

a. Predictors: (Constant), İşin uygunluk durumu

b. Predictors: (Constant), İşin uygunluk durumu, Çalışma yılı

c. Bağımlı Değişken: **Yaşam Kalitesi Ölçeği**

Yaşam Kalitesi ile çalışan adölesanların sosyo demografik özellikler ve Benlik Saygısı değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemek için step wise regresyon analizi yapıldı. Bağımsız değişkenler olarak; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir-gider dengesi, yaşanılan yer, çalışma yılı, çalışma nedeni, haftalık çalışma saati, çalışma şekli, ailede başka çalışanın varlığı, işin uygunluk durumu, işi isteyerek seçme durumu, günlük iş yükü, Benlik Saygısı Ölçeği demografik değişkenler kullanıldı. Yaşam Kalitesi Ölçek puanı bağımlı değişken olarak alındı. Etki eden değişkenleri tam ortaya çıkarmak için Linear regresyonun step wise analizi yapıldı. Tablo 4.7'ye göre; bağımsız değişken olarak alınan değişkenlerden işin uygunluk durumu 0.067 etki büyüklüğünde, işin uygunluk durumu ile çalışma yılı 0.092 etki büyüklüğünde Yaşam Kalitesi Ölçek puanı

üzerine etkili olduğu saptanmıştır. Bu durumda verilen bağımsız değişkenlerden İşin uygunluk durumu tek başına en büyük etkiye sahiptir (Tablo 4.7).

İkinci modelde; yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir-gider dengesi, yaşanılan yer, çalışma nedeni, çalışma şekli, haftalık çalışma saati, ailede başka çalışanın varlığı, işi isteyerek seçme durumu, günlük iş yükü, Benlik Saygısı Ölçeği değişkenleri regresyon modelinde Yaşam Kalitesi Ölçek yordamaya anlamlı bir katkı sağlamadıkları için modelin dışında bırakılmıştır (Tablo 4.7).

Tablo 4.8. Çalışmayan Adölesanların Yaşam Kalitelerine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi (S=164)

	Standardize Edilmemiş		Standardize Edilmiş		
	İç Tutarlılık		İç Tutarlılık		
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
Sabit	118.487	13.014		9.105	.000
Cinsiyet	1.893	2.381	.061	.795	.428
Yaş	-1.758	.747	-.188	-2.354	.020
Eğitim durumu	-2.156	1.394	-.123	-1.546	.124
Yaşanılan yer	-2.837	1.839	-.118	-1.543	.125
	R=.292	R²=.085		F=3.705	p=.007

Bağımlı değişken; **Yaşam kalitesi**

Tablo 4.8’de çalışmayan adölesanların (S=164) sosyo-demografik özelliklerin Yaşam kalitesine etkisine bakılmıştır. Yaşam Kalitesi üzerinde niteliksel verilere bağlı özelliklerin etkisi belirlenmiş ve R=.292, R²=.085 olarak bulunmuş, Yaşam Kalitesi bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %0.85’inin bu değişkenlerce açıklandığı istatistiksel olarak da sonucun önemli (p<0.05) olduğu saptanmıştır. Yaş parametresinin Yaşam Kalitesi üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (p<0.05). Ayrıca yaş parametresinin Yaşam Kalitesi ölçeği üzerine negatif yönde (-1.758) etkisi olduğu belirlenmiştir.

Cinsiyet, eğitim durumu ve yaşanılan yer parametrelerinin Yaşam Kalitesi üzerine etkisi olmadığı belirlenmiştir (p>0.05).

Tablo 4.9. Çalışmayan Adölesanların Rosenberg Benlik Saygısı Envanterine Etki Eden Faktörlerin İncelenmesi (S=164)

	Standardize Edilmemiş		Standardize Edilmiş		
	İç Tutarlılık		İç Tutarlılık		
	<i>B</i>	<i>Std. Error</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
Sabit	1.125	2.245		.501	.617
Cinsiyet	-.917	.411	-.163	-2.231	.027
Yaş	.505	.129	.299	3.919	.000
Eğitim durumu	.107	.241	.034	.445	.657
Yaşanılan yer	.768	.317	.178	2.421	.017
	R=.399	R²=.159		F=7.514	p=.000

Bağımlı değişken; **Rosenberg benlik saygısı Envanteri**

Tablo 4.9’da çalışmayan adölesanların (S=164) sosyo-demografik özelliklerin RBSE’ne etkisine bakılmıştır. RBSE üzerinde niteliksel verilere bağlı özelliklerin etkisi belirlenmiş ve R=.399, R²=.159 olarak bulunmuş, RBSE bağımlı değişkenindeki toplam varyansın %15.9’unun bu değişkenlerce açıklandığı istatistiksel olarak da sonucun önemli (p<0.05) olduğu saptanmıştır. Cinsiyet, yaş ve yaşanılan yer parametrelerinin RBSE üzerinde etkili olduğu saptanmıştır (p<0.05). Cinsiyet parametresinin RBSE üzerine negatif yönde (-.917) etkisi olduğu belirlenmiştir.

Yaş (.505) ve yaşanılan yer (.768) parametrelerinin RBSE üzerine pozitif yönde etkileri olduğu belirlenmiştir. Araştırmada çalışmayan adölesanların yaşları ilerledikçe RBSE puanlarının da arttığı saptanmıştır.

5.TARTIŞMA

Adölesan dönemde çalışan ve çalışmayan bireylerin yaşam kalitelerinin ve benlik saygılarının karşılaştırılması amacıyla yapılan bu çalışmadan elde edilen bulgular literatür araştırmasından elde edilen bilgiler doğrultusunda tartışılmıştır.

Araştırmaya katılan çalışan adölesanların yaşam kalitesi ölçeğinin genel sağlık durumu alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 5.91 ± 1.73 , fiziksel sağlık alt boyutu için 22.10 ± 3.88 , psikolojik sağlık alt boyutu için 19.49 ± 3.62 , sosyal ilişkiler kurma alt boyutu için 9.18 ± 2.71 ve çevre sağlığı alt boyutu için 23.49 ± 4.55 olmak üzere toplam yaşam kalitesi ölçek puan ortalaması 80.20 ± 12.08 olarak elde edilmiş ve yaşam kalitelerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Dünder ve ark, tarafından Manisada bir merkezde çıraklık eğitimi gören gençler ile onların yaşam kalitesini belirlemek amacıyla yapılan çalışmada araştırmaya katılan 18 yaş ve üzeri adölesanların yaşam kalitesi genel ve fiziksel sağlık durumu alt boyutu için aldıkları puan ortalaması 15.3 ± 2.4 , psikolojik sağlık alt boyutu için 14.5 ± 2.9 , sosyal ilişkiler kurma alt boyutu için 15.4 ± 3.6 ve çevre sağlığı için 13.4 ± 3 olarak elde edilirken yaşam kalitesi ölçeği için toplam puan 58.6 ± 11.9 olarak elde edilmiş ve yaşam kalitelerinin ortalama bir seviyede olduğu belirlenmiştir (46). Havlioğlu ve Koruk tarafından 13-16 yaş aralığındaki göçebe mevsimlik tarım işçisi adölesanların yaşam kalitesi üzerinde yapılan çalışmada araştırmaya katılan adölesanların yaşam kalitesinin düşük olduğu belirlenmiştir (47). Yapılan çalışmaların çalışan adölesan örneklem grubu ile yapılmasına karşın yaşam kalitelerinin farklı olması katılımcıların yaşadıkları coğrafyadan, yaş aralıklarından veya çalıştıkları işlerin farklı olmasından dolayı kaynaklandığı düşünülebilir (Tablo 4.2).

Çalışmaya katılan herhangi bir işte çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi ölçeğinin genel sağlık durumu alt boyutundan aldıkları puan ortalaması 6.22 ± 1.89 , fiziksel sağlık alt boyutu için 23.53 ± 4.91 , psikolojik sağlık alt boyutu için 19.81 ± 4.21 , sosyal ilişkiler kurma alt boyutu için 9.45 ± 2.53 ve çevre sağlığı alt boyutu için 24.67 ± 5.71 olmak üzere toplam yaşam kalitesi ölçeği puanı 83.70 ± 15.20 olarak elde edilmiş ve yüksek bir yaşam kalitesinde oldukları belirlenmiştir. Palacio Vieira ve ark. tarafından İspanyada 8-18 yaş aralığındaki çocuk ve ergenlerin 3 yıllık takibi ile birlikte yaşam kalitesindeki değişiklikleri belirlemek amacıyla yapılan çalışmada katılımcıların yaşam kalitesi düzeylerinin başlangıçta yüksek olduğu 3 yıllık takip sonrası ise orta

derecede bir düşüş yaşandığı belirtilmiştir (48). Yayan tarafından Malatya il merkezinde 12-16 yaş aralığındaki ilköğretim öğrencileri ile yapılan çalışmada araştırmaya katılan adölesanların duygusal işlevsellik, sosyal işlevsellik ve okul işlevselliği toplam puanları yaşam kalitelerinin yüksek olduğunu göstermektedir (49). Farklı coğrafyalarda ve farklı değerlendirme ölçekleriyle yapılan çalışmalarda adölesanların yaşam kalitelerinin yüksek bulunması çalışma kapsamına alınan adölesanların yaş dönemlerinin yakın olmasından veya iş hayatında bulunmadıkları için zorluk yaşamamalarından dolayı olduğu düşünülebilir. Çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi alt boyutu olan fiziksel sağlık boyutunda puan ortalaması çalışan adölesanlarla karşılaştırıldığında anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($p<0.05$). Bu durumun oluşmasında çalışan adölesanların fiziksel güç gerektiren işlerde çalışması, bedenen yapılan işlere uygun olmamaları ve çalışmayan adölesanlara göre vücudun gelişimi için gerekli olan fiziksel aktiviteleri yapmamaları ya da zaman ayıramamaları etkili olduğu düşünülebilir (Tablo 4.2).

Çalışmaya katılan çalışan adölesanların RBSE benlik saygısı alt boyutu için puan ortalaması 1.57 ± 0.76 olarak elde edilmiş ve benlik saygısı düzeyleri yüksek olarak belirlenmiştir. Razi, Arifoğlu ve ark. tarafından Zonguldak ilinde mesleki eğitim alan 15-24 yaş aralığında yer alan 79 öğrenci ile yapılan çalışmada katılımcıların benlik saygısı puan ortalaması 15-19 yaş grubu gençlerde $2,64\pm 1,96$ iken 20-24 yaş grubunda ise $2,11\pm 1,94$ olarak elde edilip benlik saygısı düzeylerinin orta düzeyde olduğu belirlenirken (50), Yıldız ve Duy tarafından Diyarbakır ilinde bulunan ortaokullarda eğitim görüp aktif olarak 6, 7, ve 8. Sınıf eğitimlerine devam eden öğrencilerle yaptığı çalışmada herhangi bir işte çalışmayan öğrencilerin sokakta çalışan öğrencilere göre benlik saygısı düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir (51). Yakın yaş gruplarıyla yapılan bu çalışmalarda çalışmanın yapıldığı il merkezlerinin farklı olması, yapılan işlerin farklı olması ve sosyo-demografik farklılıklar farklı sonuçlar elde edilmesi durumunu açıklayabilmektedir (Tablo 4.2).

Çalışma kapsamına alınan çalışmayan adölesanların puan ortalaması ise 1.49 ± 0.99 olarak bulunmuş ve benlik saygısı düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Erbil ve ark. tarafından ordu ilinde lise öğrencileri ile yapılan çalışmada ailesi varlıklı olan gençlerin % 51'inde yüksek benlik saygısı saptanmasına karşın ailenin düşük gelir düzeyine sahip olduğu gençlerde bu oranın %38 olduğu belirlenmiştir (52). Başka bir çalışmada Akcan tarafından Afyonkarahisar il merkezindeki 17 lisede çoğunluğu 17-19 yaş aralığında olan öğrenciler ile yaptığı çalışmada katılımcıların benlik saygısı puan

ortalaması 2.24 ± 0.25 olarak elde edilmiş ve benlik saygısı düzeyleri orta düzey olarak belirlenmiştir (37). Baybek ve Yavuz tarafından Muğla Üniversitesinde eğitim gören 819 öğrenci ile yapılan çalışmada katılımcıların benlik saygısı düzeylerinin örneklemin %61.5'i için yüksek, %34.3 için orta ve %4.2 için düşük seviyede olduğu belirlenmiştir (53). Çalışmalar arasındaki farklılıklar katılımcıların yaşlarının, sosyal statülerinin veya ekonomik olanaklarının farklılığından kaynaklandığı düşünülebilir (Tablo 4.2).

Çalışmaya katılan çalışan adölesanların RBSE Kendilik kavramının sürekliliği alt boyutu puan ortalaması 3.53 ± 0.99 iken çalışmayan adölesanlar için 3.43 ± 1.04 olarak ölçülmüş ve her iki grubunda kendilik kavramı sürekliliği düzeyi 'az' olarak bulunmuştur. Altunay ve Öz tarafından Ankara İl Belediyesi sınırları içinde bulunan üç hemşirelik yüksek okulunda eğitim gören öğrencilerin benlik kavramlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada katılımcıların pozitif bir ruh hali içinde oldukları belirlenirken (54), Özmen tarafından Eskişehir Osmangazi üniversitesinde okuyan yaş aralığı 18-25 olan 100 öğrenci ve fabrikada çalışan 100 kişi ile yapılan çalışmada katılımcıların genel olarak öğrenci veya çalışan grubun başkaları ile ilişki kurmakta güçlük çeken, depresif, rahat hareket edemeyen, sevgi duygularını yansıtabilen, paylaşımcı, para harcamada kontrollü, düzenli bireyler olarak kendilerini tanımlamışlardır (55). Çalışmalarda adölesan yaş döneminde olan veya adölesan yaş döneminden yeni çıkmış katılımcıların benlik kavramı arasındaki farklılıkların kişilerin eğitim seviyesi, çalışmaların yapıldığı illerin farklı sosyo-kültürel özellikler göstermesi, çalışmaların farklı iş kolunda çalışan kişiler üzerinde yapılması gibi etmenlerden kaynaklandığı düşünülebilir (Tablo 4.2).

Çalışmaya katılan çalışan adölesanların RBSE insanlara güven duyma alt boyutu için aldıkları puan ortalaması 2.08 ± 1.12 ve insanlara güven duyma seviyesi orta düzeyde iken çalışmayan adölesanlar için 1.93 ± 1.01 olarak insanlara olan güven düzeyinin fazla olduğu belirlenmiştir. Dünder tarafından Adıyaman ili Kahta ilçe merkezindeki ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrenciler ile yapılan çalışmada araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunlukla öğretmenlerine yüksek düzeyde güven duydukları belirlenmiştir (56). Adölesanların güven seviyelerinin farklı olması çalışan adölesanların yaşadıkları deneyimler sonucu ve daha fazla insanla muhattap olup sadece iş açısından insanlara yaklaşmasından dolayı orta seviyede olduğu düşünülebilir. Çalışmayan veya öğrenim gören adölesanların güven duyma düzeylerinin yüksek olması ise kimlik arayışında olan, ikili insan ilişkilerinin kurulduğu veya

ilerlediği yaş döneminde bulunan bireylerin insanlara güvenmek istemesi ya da henüz dünyaya karamsar bir yaklaşım göstermemesinden dolayı kaynaklandığı söylenebilir (Tablo 4.2).

Çalışmaya katılan çalışan adölesanların RBSE depresif duygulanım alt boyutu için puan ortalaması 2.36 ± 1.16 iken çalışmayan adölesanlar için 2.51 ± 1.44 olarak elde edilmiş ve her iki grup için de depresif duygulanım ve depresyon düzeyinin düşük seviyede olduğu belirlenmiştir. Şahin tarafından ağır sanayi kuruluşunda çalışan yetişkin bireylerle yapılan çalışmada bu işyerinde çalışan bireylerin depresyon düzeyleri yüksek bulunmuştur (57). Örnek tarafından Çalışan Çocukların Psikolojik Sağlık Sorunlarını incelemek amacıyla yapılan çalışmada çalışan çocuklarda en sık rastlanan psikolojik sorunların anksiyete ve depresyon olduğu belirlenmiştir (58). Dündar tarafından adölesan sporcuların depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin incelenmesi amacıyla 14-19 yaş aralığındaki katılımcılarla yapılan çalışmada adölesanların orta seviyede depresif duygulanım yaşadıkları belirlenmiştir (59). Yakın yaş gruplarıyla yapılan çalışmalarda depresif duygulanım düzeyleri üzerinde çalışmaların yapıldığı illerin farklılık göstermesi, sosyo-demografik yapı farklılıkları, ebeveyn tutumları, arkadaş çevreleri, çalışan adölesanlar için çalışılan işin şartları ve maddi doyum farkları sonuçların birbirinden farklı olmasının üzerinde etkili olduğu düşünülebilir (Tablo 4.2).

Çalışma kapsamına alınan adölesanlardan çalışan adölesan grubunun değerlendirmesinde verileri toplanan gelir-gider durumu, çalışma yılı, çalışma nedeni, haftalık çalışma saati, çalışma şekli, ailede başka bir çalışan varlığı, işin uygunluğu, işin isteyerek seçimi ve günlük iş yükü öğeleri RBSE için anlamsız olarak bulunurken; çalışma yılı ve işin uygunluğu parametreleri hariç diğer bütün sosyo-demografik özellikler yaşam kalitesi için de anlamsız olarak belirlenmiştir. Çalışan adölesanın çalıştığı işin uygunluğu kendi kişisel becerisiyle uyuşmayabilir veya çalıştığı işte seçim şansı olmadan çalıştırılma durumunda kalabileceğinden dolayı bu parametrenin yaşam kalitesi ile arasında anlamlı bir ilişki olması normal karşılanabilir. Adölesanın işte çalışma yılı arttıkça yaşam kalitesinin de orantılı bir şekilde yükseldiği belirlenmiştir. Küçük yaştan itibaren iş koşullarının ağır ve travmatik olduğu, ücretin ise düşük olduğu sanayi işinde çalışmak bireyin daha küçüklükten hayatın zorluklarını öğrenmesine ve yaşamın ilerleyen yıllarında yaşının da artmasıyla birlikte yaşam kalitesinin artmasına olanak sağlayabileceği düşünülebilir. (Tablo 4.5 ve Tablo 4.6).

Çalışma kapsamında ki çalışmayan adölesan grubun sosyo demografik özellikleri incelendiğinde yaşam kalitesi açısından cinsiyet, eğitim durumu ve yaşanan yer anlamsız olarak belirlenirken yaş faktörü ile yaşam kalitesi arasında anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Bireyin yaşı arttıkça yaşam kalitesinde bir düşüşün görüldüğü belirlenmiştir. Adölesan bireyin kimlik arayışı, yeni keşfedilen kişisel özellikleri, ebeveyn tutumu ve ekonomik faktörlerin bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülebilir (Tablo 4.8).

Çalışmayan grubun sosyo demografik özellikleri ile RBSE arasındaki ilişki incelendiğinde eğitim durumu faktörü anlamsız olarak belirlenirken; yaş, yaşanan yer ve cinsiyet parametrelerinin ise RBSE ile arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Özellikle erkek katılımcıların yaşları arttıkça yaşamın bu döneminde kazanılan yeni kişilik özelliklerinin etkisi ve sosyal çevrelerinin değişimi ile birlikte farklı bir yaşam sürmek istemesi ve kimisinin ailevi ilişkilerini güçlü tutmak isterken kimisinin ailenin baskıcı ve sürekli kendisini kontrol almak istediklerini düşünmesi bireyin benlik saygısı üzerinde de etkili olabilmektedir (Tablo 4.9).

Araştırmayı bütüncül bir biçimde ele aldığımızda çalışan ve çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi ve RBSE doğrultusunda elde edilen verilerin neticesinde karşılaştığımızda hem çalışan hem de çalışmayan adölesan grubun yaşam kalitesinin yüksek düzeyde olduğunu ancak çalışmayan grubun puan ortalamasının daha yüksek elde edildiği belirlenmiştir. RBSE alt boyutlarından benlik saygısı alt boyutunda iki grupta ‘yüksek’ benlik saygısı düzeyinde olduğu görülmekle birlikte çalışmayan grubun puan ortalaması daha yüksek bir benlik saygılarının olduğunu göstermektedir. Kendilik kavramının sürekliliği alt boyutunda hem çalışan hem de çalışmayan adölesanların kendilik kavramının sürekliliğinin ‘az’ olduğu görülmekle birlikte çalışmayan adölesanların kendilik kavramının sürekliliğinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. İnsanlara güven duyma alt boyutu incelendiğinde çalışmayan adölesan grubunun insanlara güven duyma oranlarının ‘fazla’ olduğu çalışan adölesanların ise ‘orta’ olduğu görülmektedir. Depresif duygulanım alt boyutu incelendiğinde hem çalışan hem de çalışmayan adölesanların depresif duygulanım düzeylerinin ‘az’ olduğu görülmekle birlikte çalışan adölesanların çalışmayan adölesanlara göre depresif duygulanım düzeylerinin daha az olduğu görülmektedir. Çalışmamızda adölesan grupları arasında çok yüksek seviyede olmamakla birlikte farklılıklar belirlenmiştir.

Yaşamın en devimsel çağında çalışmak durumunda kalmak, adölesan bireyin akranlarıyla birlikte olması gereken yaşta onlardan uzak kalması, ekonomik sıkıntılar, ebeveyn tutumu, çalıştığı yerde kendisine karşı takınılan tavır ve tutumlar, eğitim durumunun sekteye uğraması, geçim sıkıntıları gibi kişisel sebepler ve sosyo kültürel etmenler, teknolojik gelişmeler, kimlik arayışı, çalışan bireye karşı toplumun bakışı, çalışmanın yapıldığı yer gibi genel faktörler çalışan ve çalışmayan adölesan arasındaki farklılıklar üzerinde etkili olduğu düşünülebilecek etkenlerdir.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Sanayi alanında çalışan ve çalışmayan adölesanların benlik saygısı ve yaşam kalitesinin karşılaştırılması amacıyla yapılan çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi için kullanılan ölçek toplam puan ortalamalarında fiziksel sağlık alt boyutu puan ortalaması çalışan adölesanların puan ortalamasına göre istatistiksel olarak anlamlı elde edilmiştir. Diğer alt boyutlarda da çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi puan ortalaması sanayi alanında çalışan adölesanlara göre daha yüksek bulunmuştur.
- Çalışan adölesanların RBSE ve alt boyutları için kullanılan ölçek toplam puan ortalamaları sanayi alanında çalışan adölesanlara göre daha yüksek bulunmuştur.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Çalışmayan adölesanların yaşam kalitesi ve benlik saygısı düzeyleri incelenerek çalışan adölesanlarla aralarındaki farkların belirlenmesi ve yaşam kalitesi ile benlik saygılarını etkileyen sebeplerin incelenmesi önerilir.
- Çalışan adölesanların iş ortamları incelenerek yaşam kalitesi ve benlik saygısı düzeylerini etkileyen sebeplerin incelenmesi önerilir.

KAYNAKLAR

1. Ercan O. *Adolesanlarımızda büyüme ve puberte gelişimi: Dün ve bugün*. 38. Türk Pediatri Kongresi, İstanbul, kongre kitabı, 2002: 27-35.
2. Tor H. Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Boyutları, *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 2010, 2: 2.
3. Süslü DP. Çalışan ve Öğrenci Ergenlerde Kimlik Duygusu Kazanımının Araştırılması, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Destekler Anabilim Dalı. Yüksek Lisans tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi, 2002: 18-24
4. Havlioğlu S, Koruk İ. Göçebe Mevsimlik Tarım İşçisi Ergenlerde Yaşam Kalitesi Düzeyi ve Sorun Davranışları, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 2013: 11-22.
5. Concha-Barrientos M, Campbell-Lendrum D, Steenland K. Occupational noise: assessing the burden of disease from work related hearing impairment at national and local levels, *environmental burden of disease series*, Geneva, World Health Organization 2004, 9: 1-40.
6. Basu K, Van PH. *The Economics of Child Labor*. American Economic Review. 1998, 88: 412-27.
7. Alikashişoğlu M. ergenlerde davranışsal sorunlar, *İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri*, 2008, 63: 55-9.
8. Kökoğlu B, Ünlüoğlu İ. Adölesan dönemi ve psikiyatrik bozukluklar, adölesan sağlığı ve sorunları, *Türkiye Klinikleri Dergisi*, 2018, 30 (9): 61-4.
9. Greenberger E, Steinberg LD. Adolescents who work: Health and behavioral consequences of job stress. *Developmental Psychology* 1981, 17: 691-702.
10. Kılıç EÖ, Özbay H, Göka E, Aktaş AM, Güngör S. Ergenlerin sosyal destek çevreleri: işçi ve öğrenciler arasında karşılaştırmalı bir çalışma, *Türk Psikiyatrisi Dergisi* 1994, 5 (2) : 119-25.
11. Çamkuşu B, Sala G, Yıldız AN. Ahi Evran Çıraklık Eğitim Merkezi Son Sınıfta Eğitim Gören, Oto Yan Sanayide Çalışan İşçilerin Psikolojik Semptom Dağılımı, *5. Ulusal Halk Sağlığı Kongre Kitabı*, İstanbul, 1996: 513.
12. Oto R, Erdoğan MY. Bir güneydoğu kenti sokaklarında çalışan çocukların sosyo-demografik özellikleri, *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi* 1998, 5 (1): 23-7.
13. Aydın B. *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, 5. Baskı. Ankara, Nobel Akademik Yayıncılık, 2015: 12-23.

14. Adolescent health and development, WHO 2020,
https://www.who.int/maternal_child_adolescent/topics/adolescence/development/en/ Son erişim tarihi:12 Ocak 2021
15. Koç M. Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2004, 17: 231-56.
16. Patton DD, Harris JR. *Ergenlik Gelişimi ve Tarama* (çev) Mazıncıoğlu MM. “Current Aile Hekimliği Tanı ve Tedavi” içinde. (çeviri editörleri) Kut A, Tokalak İ, Eminsoy MG. Ankara, Güneş Tıp Kitabevleri, 2007: 129-38.
17. Özcebe H. Birinci Basamakta Adölesan Sorunlarına Yaklaşım, *Ankara Sted Dergisi* 2003, 11 (10): 374-7.
18. Adolescent health in the South-East Asia Region, WHO, 2011,
<https://www.who.int/southeastasia/health-topics/adolescent-health#:~:text=WHO%20defines%20'Adolescents'%20as%20individuals,age%20range%2010%2D24%20years> Son erişim tarihi: 12 Ocak 2021
19. Türkiye İstatistik Kurumu. Yaş grubu ve cinsiyete göre nüfus, 2019,
http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=945 Son erişim tarihi: 12 Ocak 2021
20. Özcebe H, Ulukol B, Mollahaliloğlu S,Yardım N, Karaman F. *Sağlık hizmetlerinde okul sağlığı kitabı*, 1. Baskı, Ankara, Yücel Ofset Matbaacılık, 2008: 719.
21. Çuhadaroğlu F. Ergenlik döneminde psikolojik gelişim özellikleri. *Katkı Pediatri Dergisi*. 2000, 21 (6): 863.
22. Hacıoğlu N. Adölesan Sağlığı. İçinde: Erci B. (editör). *Halk Sağlığı Hemşireliği* 2. Baskı. Ankara, Anadolu Nobel Tıp Kitapevleri 2016: 122-236
23. Şahin Ş, Özçelik Ç. Ergenlik dönemi ve sosyalleşme, *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi* 2016, 5: 42-9.
24. Türkiye Üreme Sağlığı Programı, 10-24 Yaş Grubundaki Gençlere Yönelik Üreme Sağlığı Hizmetlerinin Güçlendirilmesi. <http://www.tusp.saglik.gov.tr> Son erişim tarihi: 12 Ocak 2021
25. Yiğit R. *Çocukluk Dönemlerinde Büyüme ve Gelişme*. 1. Baskı. Ankara, 2009: 177-97.
26. Avşar Z, Öğütoğulları E. Çocuk İşçiliği ve Çocuk İşçiliği Mücadele Stratejileri, *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2012, 2(1): 9-39.

27. Bakırcı K. *Çocuk İşçilerin Dünü-Bugünü-Yarını*, İstanbul Barosu Yayınları, 1.Baskı, İstanbul, 2006: 11-22.
28. T.C. 4857 Sayılı İş Sağlığı Ve Güvenliği Kanunu, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4857.pdf>, 2012, Son erişim tarihi: 12 Ocak 2021
29. Global Estimates of Child Labour: Results and Trends,[Küresel Çocuk İşçiliği Tahminleri: Sonuçlar ve Trendler], 2012-2016; Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Cenevre, 2017
30. Güngör F, Erdurak Y. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, Çocuk Hakları ve Uygulama Stratejileri Bağlamında Sokakta Çalıştırılan Çocuklar, 2016, 7(12): 11
31. TÜİK, 2018, <http://www.tuik.gov.tr/> Son erişim tarihi: 12 Ocak 2021
32. Osterfeld E. Aristotle on the good life and quality of life. In: Nordenfelt L (ed.), *Concepts and Measurement of Quality of Life in Health Care*, Amsterdam, Kluwer, 1994: 19-34.
33. DSÖ, 2020, Yaşam kalitesi nedir.PDF, <https://www.euro.who.int/en/countries/turkey> Son erişim tarihi: 12 Ocak 2021
34. Boylu AA, Paçacıoğlu BB. Yaşam Kalitesi Ve Göstergeleri , *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 2016, 8 (15): 137-50.
35. Lawrence D. Building Self- Esteem With Adults Learnes, *Chapman Publishhing Ltd*. Bölüm 1, 2000: 1-8.
36. Ceylan İ. Ergenlerin Benlik Saygısı Ve Duygusal Öz Yeterlik Düzeylerinin İncelenmesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013: 25.
37. Akcan E. Lise Öğrencilerinde Benlik Saygısı Ve Yaşam Doyumu İlişkisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Klinik Psikoloji Bilim Dalı,Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Gelişim Üniversitesi, 2018: 6-20.
38. Özkan İ. *Düşünen Adam Dergisi*, Benlik Saygısını Etkileyen Faktörler 1994, 7 (3): 4-9.
39. Taylan S, Alan S, Kadioğlu S. Hemşirelik Roller ve Özerklik, *Derleme, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi* 2012, 14 (3): 66-74.
40. Ardahan M. Hemşirelerin Savunuculuk Rolü, *Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 2003, 7 (2): 1-5.

41. Çetinkaya H, Gözen D. Ergenlerde Özkıyım, Risk Faktörleri ve Hemşirelik Yaklaşımı, Derleme, *the journal of pediatric research*, 2016, 3: 133-8.
42. Rosenberg M. *Society and the Adolescent Self-Image*, Princeton, Princeton University Press, 1965: 305-21.
43. Çuhadaroğlu F. Adolesanlarda Benlik Saygısı, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, Uzmanlık Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 1986
44. Development of the World Health Organization WHOQOL-BREF quality of life assessment. The WHOQOL Group. *Psychol Med* 1998, 28 (3): 551- 8.
45. Eser S, Fidaner H, Fidaner C, Elbi H, Eser E. Yaşam kalitesinin ölçülmesi, WHOQOL-100 ve WHOQOL-BREF. *3P Dergisi*, 1999, 7 (2): 5-13.
46. Dündar P, Bilge B, Baydur H, Pala T, Eser E, Ergör A, Oral A, Şerifhan M. "Quality of life of workers aged 14-16 years in the manisa apprentice training center". *Toplum Hekimliği Bülteni*, 2006, 25 (1): 1-10.
47. Havlioğlu S, Koruk İ. Göçebe mevsimlik tarım işçisi ergenlerde yaşam kalitesi düzeyi ve sorun davranışları, *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi* 2013, 11 (1): 11-20.
48. Palacio Vieira J, Villalonga-Olives E, Valderas JM, Espallargues M, Herdman M, Berra S, Alonso J, Rajmil L. Changes in health-related quality of life (HRQoL) in a population-based sample of children and adolescents after 3 years of follow-up, 2008, 17 (10): 1207-15.
49. Yayan EH. Malatya il merkezinde ilköğretim 6.7.8. sınıflarında öğrenim gören öğrencilerin yaşam kalitesi ve etkileyen bazı sosyo demografik özelliklerin belirlenmesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, yüksek lisans tezi, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, 2009: 25-49.
50. Sala GR, Çamkuşu BA, Kuzu A, Naci AY, Ocakçı A. Çalışan Gençlerde Benlik Saygısı, İletişim Becerileri ve Stresle Baş Etme, *TAF Prev Med Bull*, 2009, 8 (1): 17-26.
51. Yıldız M, Duy B. Sokakta Çalışmak ve Gelir Düzeyi Erinlerin Benlik Saygısı, Yaşam Doyumu ve Depresyon Düzeylerine Etki Eder mi?, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı, yüksek lisans tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2011: 139-51.
52. Erbil N, Divan Z, Önder P. Ergenlerin benlik saygısına ailelerinin tutum ve davranışlarının etkisi, *Aile ve Toplum Dergisi*, 2006, 10 (3): 7-14.

53. Baybek H, Yavuz S. Muğla Üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi, *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, 2005, 14: 73-95.
54. Altunay A, Öz F. Hemşirelik yüksekokulu öğrencilerinin benlik kavramı, *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 2006: 46-59.
55. Özmen ME. Okuyan ve çalışan gençlerin benlik kavramı, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Psikolojik Rehberlik Ve Danışmanlık Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi, 1996.
56. Dündar N. Ortaöğretim öğrencilerinin okulla özdeşleşme düzeyleri ve öğretmene güven algıları, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek lisans tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi, 2018: 82-93.
57. Şahin G. Ağır Sanayi Kuruluşunda Çalışan Erkeklerde İş Stresi, Yeme Tutumu, Anksiyete Ve Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Işık Üniversitesi, 2017: 10-16.
58. Köseoğlu ÖÖ. Çalışan çocukların psikolojik sağlık sorunları: Sistemik derleme, *Sted dergisi*, 2017, 26 (4): 145-50.
59. Dündar AG. Adölesan sporcuların depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinin incelenmesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Bilim Dalı, Klinik Psikoloji Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi, Lefkoşa: Yakın Doğu Üniversitesi, 2020: 56-70.

EK-2: Katılımcı Onam Formu

Bu çalışma, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı tarafından *Sanayi Alanında Çalışan Adölesanlar İle Çalışmayan Adölesanların Benlik Saygılarının Ve Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması* başlıklı yüksek lisans tezi için planlanmıştır. Araştırma amacıyla yapılan bu çalışmada doğrudan kimliğinizi açık edecek herhangi bir soru bulunmamakta ve elde edilen bilgiler başka bir amaçla kullanılmayacak ve mahremiyet ilkesinin dışına çıkmayacaktır. Bu amaçla sizden istenen her soruyu rahatlıkla ve objektif olarak yanıtlayabilirsiniz. Samimi bir şekilde vereceğiniz yanıtlar çalışmanın bilimselliğine katkı sunacaktır. Katkılarınız için teşekkür ederim.

Velat AKCAN

Yukarıda amacı açıklanan çalışmaya gönüllü olarak katılıyorum.

İmza

EK-3: Ebeveyn Onay Formu

Bu çalışma, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı tarafından *Sanayi Alanında Çalışan Adölesanlar İle Çalışmayan Adölesanların Benlik Saygılarının Ve Yaşam Kalitelerinin Karşılaştırılması* başlıklı yüksek lisans tezi için planlanmıştır. Bu çalışmaya katılım tamamiyle gönüllülük esaslı olup hiçbir baskı ve ısrar uygulanmayacaktır. Velisi olduğunuz kişi tarafından verilen bilgilerin mahremiyet ilkesinin dışına çıkmayacağını ve hiç kimseyle paylaşılmayacağını temin ederim.

Velat AKCAN

Yukarıda amacı açıklanan çalışmaya çocuğumun katılmasına izin vermekteyim.

İmza

EK-4: Sosyo Demografik Özellikler Formu

1) Cinsiyetiniz nedir? Kadın ( ) Erkek ( )

2) Yaşınız kaçtır? : .....

3) Eğitim Durumunuz nedir?

a) İlkokul ( ) b) Lise ( ) c) Okur-yazar değil ( ) d) Okulu bıraktım ( )

4) Nerede yaşıyorsunuz?

a) Ailemle ( ) b) Yatılı Okul ( ) c) Arkadaşlarımla ( ) d) Tek başıma evde ( )

5) Herhangi Bir İşte Çalışıyor musunuz?

a)Evet ( ) b) Hayır ( )

Cevabınız hayır ise bundan sonraki soruları cevaplamayınız

6) Hangi işte çalışıyorsunuz?:.....

7) Aylık kazanç durumunuz giderinizi karşılıyor mu?

a) Karşılıyor ( ) b) Karşılmıyor ( ) c) Dengeli ( )

8) İşte çalışma yılınız ne kadardır? : .....

9) Niçin çalışıyorsunuz? : a) Ek gelir ( ) b) Meslek öğrenmek ( )

10) Haftada kaç saat çalışıyorsunuz? .....

11) Çalışma şekliniz nasıldır?

a) Gündüz ( ) b) Gece ( ) c) Part-Time

12) Ailede sizden başka çalışan var mı?

a) Evet ( ) b) Hayır ( )

13) İşiniz size ne kadar uygun?

a) Çok uygun ( ) b) Kısmen uygun ( ) c) Hiç uygun değil ( )

14) İşinizi isteyerek mi seçtiniz?

a) Evet ( ) b) Hayır ( )

15) Günlük iş yükünüzü nasıl görüyorsunuz?

a) Çok fazla ( ) b) Fazla ( ) c) Normal ( ) d) Az ( )

EK-5: Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri

D-1 (Benlik Saygısı)

Sizin İçin Uygun Olanı Seçiniz

1) Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

2) Bazı olumlu özelliklerim olduğumu düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

3) Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

4) Ben de diğer insanların birçoğunun yapabildiği kadar bir şeyler yapabilirim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

5) Kendimde gurur duyacak fazla bir şey bulamıyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

6) Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

7) Genel olarak kendimden memnunum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

8) Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

9) Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

10) Bazen kendimin hiç de yeterli bir insan olmadığını düşünüyorum.

a) Çok doğru b) Doğru c) Yanlış d) Çok yanlış

D-2 (Kendilik Kavramının Sürekliliği)

11. Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır ?

a)Çok değişir b)Zaman zaman değişir c)Çok az değişir d)Hiç değişmez

12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farkettiğiniz olur mu ?

a) Evet, sık sık olur b) Evet, bazen olur c) Evet, nadiren olur d) Hayır, hiç olmaz

13. Kendim hakkındaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini farkettim.

a) Doğru b) Yanlış

14. Kendim hakkında bazı günler olumlu bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.

a) Doğru b) Yanlış

15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hiç birşeyin değiştiremeyeceğini düşünüyorum.

a) Doğru b) Yanlış

D-3 (İnsanlara Güven Duyma)

16. Başınıza gerçekten bir şey geldiğinde kimse sizin durumunuzla pek ilgilenmeyecektir.

a) Doğru b) Yanlış

17. İnsan doğasında yardımlaşma gerçekten vardır.

a) Doğru b) Yanlış

18. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.

a) Doğru b) Yanlış

19. Bazı kişiler, insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlarla ilişkilerinde çok güvenilemeyeceğini söylerler. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz ?

a) İnsanların çoğuna güvenilebilir. b) İnsanlarla ilişkilerde çok güvenilemez.

20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeye mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidirler ?

a) Başkalarına yardım etmeye b) Kendi çıkarlarını düşünmeye

D-5 (Depresif Duygulanım)

24. Genelde ne kadar mutlusunuzdur ?

a) Çok mutlu b) Mutlu c) Pek mutlu değil d) Çok mutsuz

25. Genelde oldukça mutlu bir kişi olduğumu düşünüyorum.

a) Doğru b) Yanlış

26. Genel olarak kendinizi neşeli bir ruh hali içinde mi, yoksa neşesiz bir ruh hali içinde mi hissedersiniz ?

a) Çok neşeli bir ruh hali içinde b) Oldukça neşeli bir ruh hali içinde c) Ne neşeli ne de neşesiz ruh halinde d) Oldukça neşesiz ruh halinde

27. Hayattan çok zevk alıyorum.

a) Doğru b) Yanlış

EK-6: WHOQOL-BREF Yaşam Kalitesi Ölçeği

1) Yaşam kalitenizi nasıl buluyorsunuz?

a) Çok kötü b) Biraz kötü c) Ne iyi, ne kötü d) Oldukça iyi e) Çok iyi

2) Sağlığınızdan ne kadar hoşnutsunuz?

a) Hiç hoşnut değil

b) Çok az hoşnut

c) Ne hoşnut, ne de değil

d) Epeyce hoşnut

e) Çok hoşnut

3) Ağrılarınızın yapmanız gerekenleri ne derece engellediğini düşünüyorsunuz?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Aşırı derecede

4) Günlük uğraşlarınızı yürütemek için herhangi bir tıbbi tedaviye ne kadar ihtiyaç duyuyorsunuz?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Aşırı derecede

5) Yaşamaktan ne kadar keyif alırsınız?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Aşırı derecede

6) Yaşamınızı ne ölçüde anlamlı buluyorsunuz?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Aşırı derecede

7) Dikkatinizi toplamada ne kadar başarılısınız?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Son derecede

8) Günlük yaşamınızda kendinizi ne kadar güvende hissediyorsunuz?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Son derecede

9) Fiziksel çevreniz ne ölçüde sağlıklıdır?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Son derecede

10) Günlük yaşamı sürdürmek için yeterli gücünüz kuvvetiniz var mı?

a) Hiç b) ok az c) Orta derecede d) oka e) Tamamen

11) Bedensel görünüşünüzü kabullenir misiniz?

a) Hiç b) ok az c) Orta derecede d) oka e) Tamamen

12) Gereksinimlerinizi karşılamak için yeterli paranız var mı?

a) Hiç b) ok az c) Orta derecede d) oka e) Tamamen

13) Günlük yaşantınızda gerekli bilgilere ne lde ulaşabilir durumdasınız?

a) Hiç b) ok az c) Orta derecede d) oka e) Tamamen

14) Boş zamanları değerlendirme uğraşları için ne lde fırsatınız olur?

a) Hiç b) ok az c) Orta derecede d) oka e) Tamamen

15) Hareketlilik (etrafta dolaşabilme, bir yerlere gidebilme) beceriniz nasıldır?

a) ok kötü b) Biraz kötü c) Ne iyi, ne kötü d) Oldukça iyi e) ok iyi

16) Uykunuzdan ne kadar hoşnutsunuz?

a) Hiç hoşnut değil

b) ok az hoşnut

c) Ne hoşnut, ne de değil

d) Epeyce hoşnut

e) ok hoşnut

17) Günlük uğraşlarınızı yürütebilme becerinizden ne kadar hoşnutsunuz?

a) Hiç hoşnut değil

b) ok az hoşnut

c) Ne hoşnut, ne de değil

d) Epeyce hoşnut

e) ok hoşnut

18) İş görme kapasitenizden ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

19) Kendinizden ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

20) Diğer kişilerle ilişkilerinizden ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

21) Cinsel yaşamınızdan ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

22) Arkadaşlarınızın desteğinden ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

23) Yaşadığınız evin koşullarından ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

24) Sağlık hizmetlerine ulaşma koşullarınızdan ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

25) Ulaşım olanaklarınızdan ne kadar hoşnutsunuz?

- a) Hiç hoşnut değil
- b) Çok az hoşnut
- c) Ne hoşnut, ne de değil
- d) Epeyce hoşnut
- e) Çok hoşnut

26) Ne sıklıkta hüzün, ümitsizlik, bunaltı, çökkünlük gibi olumsuz duygulara kapılırsınız?

a) Hiçbir zaman b) Nadiren c) Ara sıra d) Çoğunlukla e) Her zaman

27) Yaşamınızda size yakın kişilerle (eş, iş arkadaşı, akraba) ilişkilerinizde baskı ve kontrole ilgili zorluklarınız ne ölçüdedir?

a) Hiç b) Çok az c) Orta derecede d) Çokça e) Aşırı derecede

